

10. juli 2004

ORGAN FOR MENTAL, SOSIAL OG ØKONOMISK NYORIENTERING

Kr. 10,-

69. årgang

Nr. 6

VÅRT MÅL: Et fritt levende selvvirksomt samfunn
VÅR METODE: Selvkontroll og hensynsløs, men objektiv kritikk
VÅRT MIDDEL: Ny livsorientering bygget på Kristusimpulsen

MOTTO: Riv ned alle gjerder som skiller menneskene og hindrer dem fra å oppleve og erkjenne våre dype fellesinteresser innenfor vårt felles samfunn. Frem med helhetsfølelsen og totalitetsbevisstheten. Ned med partipolitikken og klassekampen. Frem med det frie levende selvvirksomme samfunn.

World Social Forum historisk

I 1970 tog den schweiziske erhvervsmand Klaus Schwab initiativ til at samle lederne fra Europas største virksomheder til et uformelt møte i den lille schweiziske alpeby Davos. Mødet har fundet sted hvert år siden og er nu kendt som World Economic Forum. Her mødes nu mere end 2000 mennesker hvert år, de fleste er ledende erhvervsfolk fra de store transnationale virksomheder og politiske ledere.

Det er gennem årene blevet afholdt mange protester og demonstrationer mod World Economic Forum. I januar 2000 arrangerede ca 50 intellektuelle et parallelt møde, et «anti-Davos i Davos» for at gøre omverdenen opmærksom på, at der findes andre dagsordener end den, der er domineret af de store virksom-

heders interesser. Kort efter blev brasiliansk NGO-repræsentanter enige med Bernard Cassen, chefredaktør på det franske magasin Le Monde Diplomatique og aktiv i Attac-bevægelsen, om at afholde et stort internationalt møde samtidig med World Economic Forum. Mødet skulle – i modsætning til Davos – være civilsamfundets mødeplads og foregå et sted, der kunne ses som en modsætning til det rige smørhul Schweiz.

Det første WSF fandt sted i januar 2001 med ca 15.000 deltagere. Det er blevet afholdt 3 år i træk i Porto Alegre, hver gang med stigende deltagertal. I 2004 blev WSF afholdt i Bombay i Indien, med over 100.000 deltagere.

Efter det første WSF blev der

vedtaget et charter, et sæt af principper, der skulle sikre WSF som en uafhængig mødeplads: «*World Social Forum er en åben mødeplads for refleksion, demokratisk debat om ideer, formulering af forslag, fri udveksling af erfaringer og partnerskab for effektiv handling, for grupper og bevægelser fra det civile samfund, som er modstandere af neoliberalisme og af kapitalens dominans over verden og af enhver form for imperialism, og som ønsker at bygge et verdenssamfund med retning henimod et frugtbart samvirke blandt menneskeheden og mellem denne og planeten*» (se www.wsfindia.org).

LP

World Social Forum I

Tekst af Lars Pehrson

WSF er blevet kaldt «bevægelsesbevægelse», fordi den synliggør de mange folkelige protester imod den økonomi-dominerede globalisering. WSF er blevet set som udtryk for en tredje kraft i samfundet som organiserer sig og udgør et reelt modspil til statsmagten og kapitalmagten. Kapitalen er blevet global, og for at give den modspil, må civilsamfundet også organisere sig og samvirke globalt. Staterne har brug for den styrkelse af demokratiet, som de folkelige bevægelser kan medvirke til. De transnationale virksomheder udøver en enorm lobbyvirksomhed og vil i virkeligheden helst selv fastsætte de regler, de skal arbejde under. Mange politikere verden over har opgivet at udfylde deres rolle som dem, der sætter rammerne for virksomhedernes aktiviteter, og arbejder mere eller mindre åbenlyst for at fremme de store virksomheders interesser.

Under WSF afholdes en lang række «plenaries», fordelt på 5 store haller, hvoraf de største kan rumme op til 50.000 mennesker. Herudover er det workshops og seminarer med 100 – 300 deltagere i hver. I alt afvikles der dagligt ca 300 arrangemen-

ter. På side 31 har vi samlet nogle af de temaer og problemstillinger, der arbejdes med på WSF. De mange workshops er organiseret af de deltagende organisationer selv, ofte i partnerskab mellem flere organisationer. Det regner ikke i Bombay i januar, så det er tilstrækkeligt, hvis der er overdækket med teltdug for solen og (nødtørfigt) afskærmet mod lyden fra nabolokalet.

Til næste år vender WSF tilbage til Porto Alegre og måske bliver det i Afrika 2006. Herudover afholdes en række regionale fora, som European Social Forum, African Social Forum etc.

Det kan være svært at forholde sig til et så stort og broget arrangement. Nogle mener det er for *ustruktureret*, mens andre fastholder at netop *den åbne form er det unikke*, og at WSF dør, hvis man forsøger at styre det og gøre det til et mere i politisk forstand formuleret global opposition. Arrangementets størrelse har i sig selv vakt bekymring hos nogle, der ser en fare i at elementerne af folkefest og «gedemarked» tager opmærksomheden fra det mere dybtgående arbejde, der foregår på de utallige seminarer.

Men en spændende og unik oplevelse var det at deltage i, og under alle omstændigheder vil det være en

god ide at holde øje med WSF og de impulser, der udgår derfra i de kommende år. En anden verden ER mulig!

Indien er et af de lande i verden, der har højest økonomisk vækst, og det øger antallet af velhavende – og forskjellen mellem rige og fattige øges. Ingen tvivl om at potentialet er enormt. Over 1 milliard mennesker, hvoraf over halvdelen er under 25 år, er en kæmpe ressource. Der er også mange veluddannede indere – hvert år udklækkes over 1 mio. nye kandidater fra de højere læranstalter. Indien har f.eks. verdens næststørste antal ingeniører. Der skal mange forbrugsgoder til at dække det voksende behov. Over de sidste 10 år her den gennemsnitlige økonomiske vækst i Indien ligget mellem 5 og 6% pr år.

De lave lønningene og ikke mindst den lave vekselkurs for rupees (7 for en krone – købekraften er langt større end forholdet umiddelbart giver udtryk for) har skabt basis for en omfattende outsourcing af servicefunktioner, f.eks. IT- og hotlinefunktioner, fra de store virksomheder i USA og Europa. Det skaber arbejdsløshed i Vesten og nye jobs i Indien og den udvikling fortsætter. Gevinsten hjemtages af de trans-

Sommertreff

på Stend jordbruksskule utenfor Bergen 28/7 – 1/8!

- Sverre Opsahl: Det skjer veldig mye positivt!
- Anders Ryste: Frå budsjettisme til samf.rekneskap.
- Astrid Strømme: Det er mennesket som er problemet – det vanskelige samspillet
- Roy Sivertsen: Lokalsamfunn i utkant-Norge, hvordan kan de leve, og ha det godt i sentraliseringen av næringslivet, det norske, det europeiske og det globale?
- Oddmund Gullteig: «Skal menneskeheden og jordkloden reddes fra sammenbrudd må først samfunnssystemene innrettes etter skaperverkets virkelighet». m.fl.
- «Pustehull» for debatt, diskusjon o.l. torsdag 29/7 kl. 14

Programmet er satt opp med forbehold!
 Foredragene begynner kl. 10.00.
 Åpen for alle! Gratis adgang!

nationale selskaper, som lever af denne type global arbitrage. Investorerne/spekulanterne har fået øjnene op for det indiske aktiemarked, der er ved at vokse frem. Der er kursgevinster i sigte for den, der tør tage en risiko!

Blant de nyeste fænomener er «medical tourism». Ideen er, at privathospitaler tilbyder patienter i Europa og USA at købe ydelser, først og fremmest operationer, til en brøkdel af prisen hjemme. Indien har

masser af veluddannede læger og kirurger, og prisforskellen levner fint plads til flybilletten og rekreation/pleje på luksurniveau – som jo er tilsvarende billigt. Blandt operationerne er naturligvis også organtransplantationer. Det er tilsyneladende ikke svært at skaffe organer – hvem mon leverer dem?

Sjå leder side 2

Samfunnsliv

Grunnlagt
1931

Med i redaksjonen

Sosialpsykologisk avis

Organ for folkebevegelsen
for ny livsorientering
(Tidligere Samfundspartiet)

Astrid Strømme
Indre Sædal 16
50 44 Nattland

Bertram Dybwad Brochmann
grunnlegger

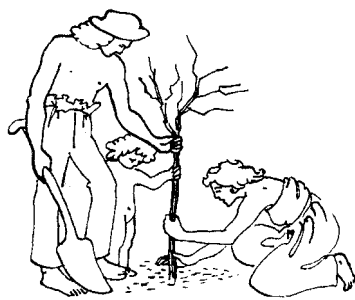
Anders Ryste
disponent og
hjelperektor
6150 Ørsta

Dag Ove Johansen
8200 Fauske
tlf. 756 42 754

E-post: dagoj@online.no
redaktør

Ved innbetalinger benyttes
NB!
Postgironr.: 0532.08.40645

Internett: www.samfunnsliv.no

Forteneste på pengar og på krig!

Overskrifta på denne artikkelen skriv seg frå studia mine i sosialøkonomisk litteratur. Ei av bøkene eg las bar namnet «Rente er målet på fortene!» Vi kjenner frå gamle Moses saga om Gullkalven. Den saga har vi fått lært om i grunnskulen under namnet bibelsoga, kristendomskunnskap eller religion. Men vi fekk ikkje lære noko om skilnaden på kristendom og religion! Det hemnar seg.

Det fekk eg heller ikkje vite av Ivar Digernes ein gong vi var saman og studerte i Oslo i slutten av 30-åra. Han skulle gjere seg ferdig på Uni-

versitetet etter ei lenger eller kortare tid. Ivar gjorde seg ferdig med filologeksamen og vart seinare lektor, visstnok i Narvik.

Han var komen attende frå Det marxistisk-leninistiske Russland og gjorde seg ferdig med filologien. Moses og bibelsoga var ikkje Ivar sitt felt. Derimot kunne han fortelje om den store russiske økonomiforfattaren som hadde namnet Kraputkin. Han har skrive om avskaffing av renta!

Ivar var ein framfot som kunne verdenslitteraturen ut og inn. Kraputkin var han glad i, men Moses

som eg tala om, var ein jødisk religiøs høvding som han ikkje ville samanlikne med dei store russiske profetane, men var samd med meg i, at avskaffing av pengereanta var eit stort steg framover mot det kommunistiske verdensomskifte, som Ivar trudde på.

Men kva kunne Ivar seie om den store danske sivilingeniøren, som drog til Hitler-Tyskland for å få føreren til å avstå frå bruken av rente på pengane? Gjekk han inn på den tanken, ville tyskarane hauste siger i felttoga sine i aust og vest. Den danske ingeniøren gav ut boka «Rente og ruin» i 30-åra. Dansken var ikkje ulik Kraputkin i sin omtale av pengereanta, men Hitlers menn drap dansken i ein bilkollisjon. Dei tok likevel i bruk dansken sine tankar.

Ei heil natt sat Ivar og eg saman på toget frå Åndalsnes og til Oslo og diskuterte politik – særleg økonomi. Vi var innom Henry Ford som selde dei første bilane sine med tap, etter som han fekk stødt stigande sal. Vi var innom Roosevelt's New Deal og mange fleire saker og ting den natta, namn på tenkjarar på det økonomiske område, namn som eg diverre har gløymt.

I dag burde ein ta fram att dei store tenkjarane. Dei finst i alle land, ja, like frå Moses og opp til i dag. Vår eigen Dybwad Brochmann sitt storverk som verdstenkjaren over alle: Boka «Kristus i samfunnet» er enno framand. Ivar lo ikkje av meg. Vi traff kvarandre mange gonger i Nordal Brunsgate over ein kopp kaffi. Siste gongen vi traff kvarandre, snudde han seg til meg når vi skildest. Dette var i 1939. Han sa: «Det blir krig no Anders. Kvess knivane.» Men ville han høyre noko meir om årsakene til krigane mellom menneska? Ingen ting?

Anders Ryste

Mens livet lever

Jeg vet noe om hvordan man slår timer i hjel, ustanselig som tiden og som årene som går. De evindelige øyeblikkene som hurtig forsvinner, og som til sist løses opp og endelig forgår.

Jeg vet noe om det selvmotsigende i livet – sett fra utsiden og inn. Der det utakknemlige utløser troløshet gjør kjærligheten deg blind.

Mens livet lever og ånder i mitt sinn, sentreres synsfeltet som engang slapp meg inn.

Jeg vet noe om hvordan døden ter seg ad, ubekvemmelig aner jeg konturene av det som engang var. Upåvirket av årstidene som farer fort av sted, og som til sist opphører for så å gi meg fred.

Jeg vet noe om det selvmedlidende i livet – sett utenfra og inn. Der det selvsentrerte utløser håpløshet gjør medlidenheten deg blind.

Mens livet lever og ånder i ditt sinn, sentreres synsfeltet som engang slapp deg inn.

Jeg vet noe om hvordan man slår timer i hjel, og om hvordan et menneske får tiden til å gå. Men tiden selv står aldri stille, før livets kjerne selv har sluttet med å slå.

LEDER -

World Social Forum II

«... på et eller annet tidspunkt må kvantitativ vekst vike for en kvalitativ utvikling som virkemiddel for en fortsatt utvikling».

Worldwatch Forlag, 2003

World Social Forum er en av mange bevegelser som er opptatt av dagens verdenssituasjon. Bevegelsen samlet for noen måneder siden 100.000 mennesker i India for å diskutere, og forsøke å komme med alternativer til at «alt» blir gjort om til spørsmålene:

- Kan vi selge det?
- Kan vi tjene penger på det?
- Gir det økonomisk vekst?

World Social Forum satte likevel ikke av tid til å diskutere pengeøkonomien. Det ville være naturlig å spørre: Hvorfor blir alt gjort til handelsvarer? Er noe galt med lønnsomhetsprinsippet? Er penger uttrykk for rikdom? Er symboler det samme som ekte verdier? Kan penger vokse slik som blomster, trær, fugler, osv?

Hva stod på dagsorden da World Social Forum samlet så mange mennesker? Jo, de diskuterte blant annet følgende:

- * Krig og fred, våpenkontroll, nedrustning
- * Kvinner, kvinners rettigheter
- * Barn, barns rettigheter, barnarbeid etc.

Det er viktige problemstillinger, selvsagt! Men det er ikke tilstrekkelig! Pengeøkonomien slik den fungerer, er selve svulsten i den vestlige kultur... i sin ytterste konsekvens får den is på polene til å smelte, fortære enn forskerne trodde var mulig! Hvorfor hamrer ikke alle i World Social Forum løs på tidens mest grunnleggende problem?

Åpen og ustrukturert form

Denne siden ved World Social Forum er interessant! Det gir åpning for håp og tro, at World Social Forum er åpen nok til å bære noe nytt fram... Det organiske liv, naturen, er åpen og ustrukturert. I informasjonssamfunnet ordner vi oss på den motsatte måten. Der har vi en pålagt og strukturert form.

Organisasjonslivet tar «vare på» stadig større deler av menneskelivet. Dette forutsetter at en innordner seg organisasjonens spilleregler og autoritet. Chr. W. Beck, 1990.

I praksis betyr dette at menneskene tenker og handler i 3. person. Det truer menneskets identitet, for det moderne liv i organisasjonene rommer ikke plass til deg som tenkende og handlende første person.

Men åpne og ustrukturerte former kan fremme personer som bruker sin åndelig kraft til å stille de nødvendige spørsmål i tiden:

- * bør vi ta konsekvensene av at den tekniske-vitenskapelig utvikling stadig skaper lavere priser?
- * er det naturlig at utviklingen går mot nullpris?
- * hva er et lønnsomt prisfall?
- * er vår skjebne sosialisert?
- * er penger skinnverdier?
- * er naturen og det organiske liv ekte verdier?

Vel, rekken av spørsmål er uendelige. Det gjelder bare å fortrenge kunnskapsdelen av hjernen noe (denne verdens herre), og slippe frem, utvikle, hjernens verdiressurser (Kristuslyset).

Hva er borgerlønn? En grunninntekt for alle mennesker? Det er vel noe for World Social Forum å ta opp? B.T. skrev i mai 2004 at Brasil, Alaska, Irak og Sør-Afrika er enige om at det er nødvendig med en grunninntekt for alle landets borgere. Nobelprisvinnere i økonomi har lenge foreslått samfunnslønn.

Venstre har lenge hatt programfestet en «garantert minstelønn», og arbeiderpartiet har også tenkt i samme baner. Men kanskje er det World Social Forum med sin åpne og ustrukturerte form, og med sin opptatt av verdenssituasjonen som setter det igjennom? Norge har fått sin avløper av World Social Forum i Trondheim. Kanskje det går i oppfyllelse? At det nye lyset skal komme fra Norden? Kanskje World Social Forum lar det gå troll i ord?

PS: Den 24. januar 2005 blir det foredrag, debatt i Bergen om Det lønnsomme prisfall. Sted: Den Ene, Kompetansesenter for livskvalitet.

□ as

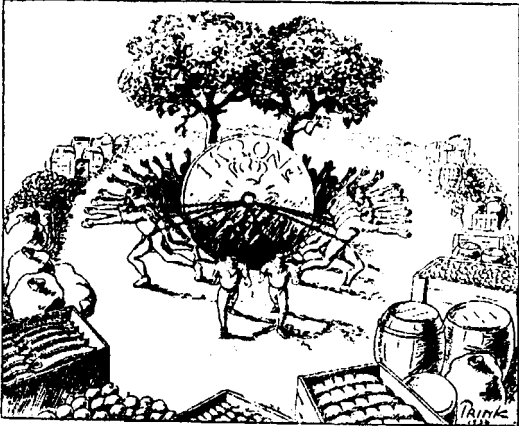
Redaktører 2004

JANUAR: Dag Ove Johansen
FEBRUAR: Astrid Strømme
MARS: Dag Ove Johansen
APRIL: Astrid Strømme
MAI: Dag Ove Johansen

JUNI: Astrid Strømme
AUGUST: Dag Ove Johansen
SEPTEMBER: Astrid Strømme
OKTOBER: Dag Ove Johansen
NOVEMBER: Astrid Strømme
DESEMBER: Dag Ove Johansen

Tall i mørket

Den mentale krise.

Finn Skårderud

For en tid siden var jeg på en konferanse om psykiske lidelser. Til sist kom programposten som het «presse». Vi skulle ha pressekonferanse om psykiatri. Så satt vi der, i et panel og med navneskilt med titler på, og var rede til å svare på spørsmål. Det første spørsmålet var omtrent slik: «Har dere noen nye tall?»

Jeg liker på tenke på meg selv som både behersket og tålmodig. Men dette provoserte meg. Det var nok først og fremst fordi lignende spørsmål gjentar seg så ofte. Det hersker åpenbart en voldsom tallmagi der ute, og en ekstra stor en i pressen. Mitt sinne var vel uttrykk for at nok er nok. Jeg opplevde dette som en avsporing. La oss komme til sakene selv. Vi er her for å forstå mer av menneskets indre liv, ikke for å drive vareopptelling som en kremmer i romjulen. Men det sa jeg ikke. Og journalisten fikk seg et tall, et ganske så nytt et til og med. Jeg husker ikke hvilket. Men la oss si at hun fikk tallet fem. I dette tilfellet snakket vi om forekomster av en tilstand, regnet i prosent. Hva om hun i stedet hadde fått tallet seks og en halv? Hvordan hadde det forandret verden? Hvordan hadde journalisten reagert? Hadde vi blitt klokere eller dummere av det?

De neste spørsmålene handlet også om tall. De ville ha enda flere. Noen tall er selvfølgelig meget betydningsfulle. For meg er det et helt grunnleggende premiss i mitt liv at jeg har tre barn, til stor forskjell fra for eksempel ni eller atten.

Det var da jeg gjorde noe dumt. Jeg tok ordet og erklærte at jeg hadde masse tall. Og så ramset jeg opp en serie med tall, omtrent slik: Sju, to, elleve, fire, atten og en halv, førti, tolv tusen – og mange flere tulletall. Det var selvfølgelig veldig barnslig. Og det var ingen som syntes det var morsomt.

Selvfølgelig er jeg for tall i psykiatrien. Forskning i forekomstene av lidelser, det vi kaller epidemiologi, er helt grunnleggende for både forebyggelse og behandling. Hvem lider av hva i hvilke sammenhenger? Og behandlingsforskningen trenger å vite noe om hvordan det går med hvem, helst sammenlignet med kontrollgrupper. Men jeg håper å provosere noen ved å hevde at det er altfor mange tall i psykiatrien, fordi omgangen med tallene er for hodeløs, for ideologisk blind. Jeg skal forsøke å forklare meg.

Som et trekk ved journalistikken kan dette kanskje kalles en latskap.

Men dette handler om langt flere enn journalistene. De fleste av oss gjør det. Psykiatri er ikke lett. Det kan faktisk være meget vanskelig. Fornuft bryter sammen. Livskrefter må kjempe med dødskrefter. Psykiatri er mørke og sorg over tapte liv, men også tapte drømmer. Foreldre kan miste barn. Det er psykiatriens natur at den er krevende å forholde seg til, fordi den viser oss subjektet i krise. Tallene er enklere å forholde seg til. De gjør virkeligheten til et objektivt faktum.

La meg endog slå til med en freudiansk fortolkning og hevde at tallfikseringen kan være uttrykk for en kollektiv forsvarsmekanisme. Fra tvangslidelsene vet vi at det er fristende å ty til tallregler når verden oppleves som for kaotisk. Tall gir begrenset med innsikt, men likevel opplevelsen av at man har fått med seg noe. Men tallene er verdiløse uten gode ord. I et klokt internasjonalt faglig nettverk jeg tar del i, har vi tre regler. Vi møtes uten titler, kan ha maks fem lysbilder, og der skal ikke finnes noen tall.

For øvrig kjenner jeg en viss engstelse ved tendensen til tabloidisering av tallene. Det betyr at vonde tall justeres oppover; som om det er en drift mot å fastslå at det meste blir verre hele tiden. For noen år siden sa vi «om lag hundre tusen med spiseforstyrrelser i Norge». Så lød det plutselig fra Stortingets talerstol: «To hundre tusen med spiseforstyrrelser i Norge». Hvor kom det fra? Vi trenger å bli mer kildekritiske til den språklige, forjævliserende vendingen «stadig økende».

Et annet problem omkring tall henger sammen med forskning. I Norge drives det altfor lite forskning, især den som er knyttet til kliniske virksomheter. Men det er også en realitet at forskning har sine egne karriereologikker. Det er økende krav til antall vitenskapelige produksjoner. Og da blir det raskt konflikter mellom kvantitet og kvalitet, og kvantitet og relevans. Det åpner for produksjon av mange nye tall med perifer bruksverdi.

Et tredje problem er markedsøkonomiens stadig mer markante grep om helsevesenet. Det er den såkalte «blårusseffekten». Det telles mer enn noensinne: Hus, senger, stillinger, antall hoder og konsultasjoner. Som en klok kollega påpeker: «Vi sier «alt for pasienten», men tenker bunnlinje». Hvordan teller man innhold? Ti selvfølgelige råd tar en halvtime, mens å bygge et til-litsforhold hvor man våger å vise frem sin dype skam, krever både denne vinteren og flere til.

Sommertreff 2004

blir arrangert på Stend Jordbruksskule 28/7 – 1/8. Den ligger 1,5 mil utenfor Bergen i landlige omgivelser. Gode bussforbindelser. Turmuligheter og badeplass i nærheten. Hordamuseet ligger like i nærheten.

Teltplass

Det er god teltplass like utenfor «stuedørene» på jordbruksskolen. Dusjanlegg finnes på selve internatet, der hvor mange av oss vil bo. Standarden er god, og for de som ser fjernsyn, er der eget rom for det. Dusjanlegg er også i tilknytning til skolens gymsal. De som bestemmer seg for å bo i telt er velkommen til det, heter det fra Kari Sekkingstad, som er «vår person» på Stend Jordbruksskule. Det koster ingen ting å slå opp telt ... så noe er stadig gratis!!!

Overnatting

Dobbelrom: kr 200 pr person pr døgn
Middag: kr 150 pr person
Frokost: kr 60 pr person

Middagene som serveres på Stend Jordbruksskule er tradisjonell bondekost, der mest mulig av gårdens egne råvarer blir nyttet.

Tidspunkt for måltider:

Frokost hver dag kl. 08.00 – 10.00.
Middag onsdag, torsdag og lørdag kl. 18.00.
Middag fredag kl. 17.00.

Plan foredrag:

Onsdag 28. juli:

kl. 15.00: Åpning v/Astrid Strømme
kl. 15.15: Sverre Opsahl: Det skjer veldig mye positivt!
kl. 16.45: Anders Ryste: Frå budsjettisme til samf. rekneskap

Torsdag 29. juli

kl. 10.00: Astrid Strømme: Det er mennesket som er problemet! – det vanskelige samspillet
kl. 15.00: Rolf Sivertsen: Lokalsamfunn i utkant-Norge, hvordan de kan leve og ha det godt i sentraliseringen av næringslivet, det norske, det europeiske og det globale?

Lørdag 31. juli:

kl. 10.00: Oddmund Gullteig: «Skal menneskeheten og jordkloden reddes fra sammenbrudd må først samfunnssystemene innrettes etter skaperverkets virkelighet.»

Jeg arbeider med å skaffe 1 – 2 foredragsholdere til. Disse blir eventuelt satt opp lørdag kl. 15 og kl. 16.30. Det har vært ytret ønske om et «pustehull» for ikke foredragsholdere. Tid for dette: kl. 14.00 torsdag 29. juli i foredragssalen.

Fredag 30. juli er kultur- og fridag

Buss er bestilt. Fremmøte utenfor spisesal kl. 10.30. Pris rundt omkring kr 40 pr person (antall fremmøtte avgjør). Bussen kjører etter denne ruten:

1. Besøk Astrids økohage. 2. Birkelundsskifte m/utsikt over Bergen. 3. Fantoft stavkirke. 4. Kolstien/Bergen Lærhøgskole. 5. Over Skansen til Gamle Bergen. 6. Videre over Puddefjordsfjorden, gjennom Fyllingsdalen, over Bønes til siste stopp. 7. Elisabeth Holts keramikerverksted. 8. På Stend Jordbruksskule ca kl. 14.30 igjen. Om kvelden kl. 19.30 blir omvisning på jordbruksskolen. Frammøte k. 19.30 utenfor spisesalen.

VI MÅ FÅ SKRIFTLIG PÅMELDING SEINEST EN UKE FØR TREFFET, dvs. onsdag 21. juli.

Ring eller skriv til meg:

Astrid Strømme
Indre Sædal 16
5098 Bergen
Tlf. 55 28 52 69 – 55 59 09 82

PS: Foredragene er åpne og gratis for alle interesserte personer i Bergen og andre steder. Det går altså å komme og være på enkeltforedrag! Kanskje du kjenner noen i Bergen, som du kan invitere med?

Programmet er satt opp med forbehold om endringer!

Til overmål

«Målet er fotballens orgasme», så ble sagt av en med ordet i sin makt.

Det skåres mål til overmål i fotballspill om dagen. Akkompagnert av skrik og skrål. For mange: Landeplagen.

Det virker som narkotika. Gir kollektiv psykose til alle dem som ei får nok, men helst tar overdose.

Ja, ikke minst på alle dem som daglig går i transe, mens sportens avgud dyrkes frem som midtpunkt i de mange hjem. Og knapt nok lar seg stanse.

Det er kort sagt den lett fatale delirium-form, sportomortale – som gjør folk delvis fotballgale.

Den savner ikke rus-promille, som er blitt «high» i fotball-dille. Og lever høyt og på stor fot som såkalt fotball-idiot. Dog innerst – går det ille...

Og selv når mange ikke aner det – får menneskets verdighet rå eselspark på fotballbaner. Brølapers tumleplass, uten bananer.

Når noen kommer i slik fase av akutt fotballdill-ekstase, hvem kan vel da mental-befri folk fra slikt massehysteri?

Svein Otto Hauffen

Den psykososiale utvikling

Av V. Bunkholdt

Innledning: De indre personlighetspsykologiske og sosiale konflikter dominerer vår samtid. Det var ikke for ingen ting at BDB sa «det hele er psykologi».

Erik H. Erikson er en anerkjent utviklingspsykolog. Det er mye å lære av hans modell om hvordan vi utvikler oss fra barn til voksen alder, og videre ut i alderdommen.

Modellen legger vekt:

- på at barnet fra fødselen av er på vei inn i et samfunn

- på egodelen i personligheten

- på at mennesker er i utvikling hele livet

- på de første barneårene som avgjørende for den seinere utvikling

- på identifisering som drivkraft i utviklingen, dvs barnet identifiserer seg med sine foreldre, med søsken, jevnaldrende, lærere eller andre som det beundrer

- legger vekt på at den personlige utviklingen følger en bestemt plan (efigenese)

- modellen sier at det eksisterer åtte avgrensede vekstperioder (grunnholdninger)

- modellen mener at ved overgangen fra en fase til den neste oppstår det en utviklingskrise (nye oppgaver og grenser, krav, utprøving, utfordring i å finne nye former i samspillet)

- modellen sier at barnet bør komme ut av hver vekstperiode med overveiende positive grunnholdninger. Innslag av negativitet bør begrenses, være mindre enn de positive

- modellen mener at barnet ut fra dette utvikler en stabil måte å oppfatte og forholde seg til seg selv og verden på

- modellen sier at grunnholdningene som barnet kommer ut av hver vekstperiode med har en tendens til å være selvbekreftende

Fem av Eriksons utviklingsfaser:

Fase 1. Den orale fasen: Fra fødselen til ca 1 1/2 år

(alle aldersangivelser er cirkaangivelser, siden det er store individuelle variasjoner i utviklingstempo).

Fasetypiske behov

- Kontakt med stabile mennesker, stimulering, dekning av fysiologiske behov

Fasetypiske grunnholdninger

- Positiv variant: grunnleggende trygghet og tillit,

- Negativ variant: grunnleggende utrygghet og mistillit.

Med stimulering menes det at de voksne aktivt gir barnet kontakt i form av fysisk nærhet, og at de gir barnet sanseopplevelser. Slike opplevelser er grunnleggende for at barnet skal begynne å utvikle sine egne sanser og bli interessert i verden. Det er viktig å snakke til og med barnet, gi det ting å se på, å holde i, å lytte til, å bevege armer og ben osv. Barn som ikke får tilstrekkelig av slik stimulering, blir passive og slappe, og viser på mange andre måter også at de ikke trives. Dette kan gi virkning senere i utviklingen også.

Etter de par første månedene er

det viktig at det er noen få, faste personer som har den daglige omsorgen for barnet. Før den tiden skiller ikke barnet ordentlig mellom kjent og ukjent, og kan virke fornøyd bare de som stiller med det gir god nok omsorg. Senere blir det viktig at det er de samme menneskene som kommer igjen og tar hånd om barnet. Dette gir den første viktige opplevelsen av *kontinuitet*.

Barnet har også behov for stabil omsorg, det vil si at det trenger å erfare at de samme tingene, mating, bading, leking osv. gjentar seg med rimelig regelmessighet. Når verden på denne måten får et preg av fasthet og et mønster av stadig tilbakevendende begivenheter, får barnet en grunnleggende følelse av trygghet. Først og fremst bygger barnet opp en erfaring for at andre mennesker er til å stole på. Stabilitet og gjentakelse fører også til at verden blir forutsigbar for barnet. Forutsigbarhet bygges også opp ved at de menneskene som barnet har rundt seg reagerer konsistent, det vil si på samme måte fra gang til gang på barnets forskjellige utspill. Da lærer det gradvis hva det kan forvente, og det kan styre de svarene det får fra menneskene rundt seg. Dette gir en opplevelse av å kunne påvirke og ha kontroll over sine omgivelser. Dette er viktige sider ved den grunnleggende tryggheten.

Noe av det viktigste som skjer i denne utviklingsfasen, er at det dannes en holdning til det å være nær og avhengig av andre mennesker, og en oppfatning av eget verd. Erikson sier om denne fasen at barnet «gets to be a giver». I dette ligger det at barnet først må få, for så i neste omgang å kunne gi noe tilbake.

Den positive utformingen av grunnholdningen som utvikles i denne fasen, den grunnleggende tryggheten og tilliten, gir barnet et fast preg av tiltro til andre mennesker og en trygghet på sitt eget verd, slik at andre kan bry seg om det. Den negative varianten skapes ved at de menneskene som har omsorg for barnet ikke klarer å dekke de fasetypiske behovene. Slik mistillit omfatter både en selv: «Jeg er ikke slik at andre kan bry seg om meg», og andre: «Verden er ikke noe godt sted å være, andre mennesker er ikke til å stole på, jeg vet ikke hva jeg kan vente meg». (Det lille barnet har selvsagt ikke så klare oppfatninger av sin situasjon, det vi gjør med dette er å sette ord på vage fornemmelser hos barna.) Opplevelse av manglende forutsigbarhet og få muligheter til å påvirke sin situasjon er andre sider ved slik utrygghet.

Det skal igjen understrekes at når vi snakker om de positive og negative utformingene av grunnholdningene, så er det gradforskjeller det dreier seg om. Et tillitsfullt barn vil alltid ha opplevd noen skuffelser, og et utrygt barn vil nesten alltid ha innslag av trygghet: noen mennesker som det stoler mer på enn andre og situasjoner som det merker at det kontrollerer.

Gradvis vil den positive eller negative grunnholdningen stabiliseres og få en mer differensiert utforming etter som barnet modnes og får flere erfaringer i et større sosialt miljø.

Stabiliseringen skjer ved at barnet kommer inn i slike vanemessige måter å oppfatte og forholde seg på som ble nevnt ovenfor.

Med tanke på identitetsutvikling blir byggesteinene fra denne fasen «jeg er en som andre bryr seg om og jeg er en som kan ha tillit til andre», eller i negativ utforming «jeg er en som ikke er verd at andre bryr seg om, og andre mennesker er ikke til å stole på, jeg vet ikke hva jeg kan vente meg», med tilhørende henholdsvis positiv og negativ selvfølelse.

Fase 2. Autonomifasen: fra ca 1 1/2 til ca 3 år

Fasetypiske behov:

- Selvstendighet, grensesetting

Fasetypiske grunnholdninger

- Positiv variant: selvstendighet, begynnende positivt selvverd

- Negativ variant: skam og tvil på seg selv

Barn går inn i denne fasen med både modnings- og erfaringsmessige forutsetninger for å ta noen små skritt bort fra sitt aller nærmeste miljø. Motorikken har utviklet seg kraftig og barnet går fritt uten å være avhengig av noen til å støtte seg. Språket begynner å utvikle seg og hukommelsen er bedre enn før. I løpet av denne tiden blir også tilknytningen fast. Alt i alt ligger forholdene til rette for å prøve seg ut med egen vilje, større avstand og høyere selvstendighet.

Denne perioden har også fått betegnelsen rassalderen. De fleste foreldre vil kjenne igjen beskrivelser av de til dels kraftige sammenstøtene mellom dem selv og barnet. Barnet vil gjøre det meste etter sitt eget hode, mens foreldrene må sette grenser for utfoldelsen. Så små barn kan ikke vurdere konsekvenser av sine egne valg og handlinger, derfor trenger de omsorgsfulle voksne som kan beskytte dem mot farer og samtidig lære dem regler og standarder for atferd.

Av og til kan en bli forvirret over barnas voldsomme selvstendighetstrang og feilaktig oppfatte det som om de ønsker full frihet. De kraftige reaksjonene til tross, realiteten er at barn også oppfatter grensesetting som omsorg, og blir utrygge og føler seg forsømt hvis de ikke har voksne rundt seg som kan rettelde og stanse dem. Det kan vi se på barn som vokser opp med manglende eller tilfældige grenser. De får preg av misnøye og er tyranniske og utprøvende på grenser. Grenseutprøvingen er et uttrykk for forsøk på å få grenser, selv om det på overflaten ser ut som det motsatte. Det kan virke som om spørsmålet barnet stiller er: «Vil du gi meg full frihet?», mens spørsmålet i realiteten er: «Vil du gi meg så mye frihet som jeg kan håndtere, og beskytte meg mot frihet som blir farlig eller uheldig for meg?»

Det er med andre ord verken mulig eller ønskelig å unngå sammenstøt hvis en skal ta vare på både selvstendighets- og grensesettingsbehovet. Det som er viktig, er å hjelpe barnet til å overtre de grensene det etter sine forutsetninger kan overtre, og å sette grensene på måter som ikke ødelegger barnets følelse av selv-

verd. Barnet skal ha oppgaver som verken er større eller mindre enn det kan klare. Både for vanskelige og for enkle oppgaver virker negativt på selvfølelsen og skaper mindrevord og skam. Både foreldre og andre som arbeider med barn skal passe på å hjelpe barnet ut av situasjoner hvor utfordringene er for store. På den annen side vil barnet bygge opp en opplevelse av mestring og kontroll – og høyt selvverd – hvis det tilstrekkelig ofte får erfaring i å mestre de oppgavene det gir seg i kast med. Slike oppgaver kan gjerne ligge litt utenfor barnets rekkevidde, men ikke lenger enn at det kan mestre dem med litt hjelp og veiledning fra voksne.

En viktig side ved grensesettingen er å akseptere de følelsene som barnet får når det stanses. Det er de voksnes oppgave å forstå at barnet ut fra sine forutsetninger blir rasende når det blir stanset i sin utfoldelse, og å signalisere til barnet at en forstår dette, men likevel ikke aksepterer handlingene. Det de voksne da hjelper barnet med, er det viktige skillet mellom handling og person, slik at grensesetting ikke fører til at barnet blir sittende igjen med en følelse av skam fordi det er det selv det er noe i veien med. Det er jo bare handlingene det gjør som ikke alltid er akseptable. Dette kan være vanskelig fordi barnets naturlige egosentrisitet lett gjør at det skammer seg også for noe som det ikke kan eller skal ta ansvar for.

For de små barna er avledning en vei å gå i grensesetting. Hvis en situasjon topper seg i et raserianfall, kan de voksne forsøke å avlede oppmerksomheten fra den vanskelige situasjonen. Det betyr for eksempel å ta barnet på armen og peke på noe som foregår ute eller et annet sted, eller å snakke om noe hyggelig som skal skje. Slike avledningsmanøvrer virker en stund, men skal ikke brukes for mye, fordi barnet må få sjansen til å forstå hvorfor det ikke får lov til å gjennomføre prosjektet som det ble stanset i.

Å tilby erstatning kan også brukes, for eksempel når mor sier «Du kan ikke ta inn alle koppene, men det er flott om du bærer inn teskjeene for meg», eller «Jeg har ikke tid til å lese nå, men hvis du venter til jeg har strøket denne buksen, så kan vi gå en

liten tur». For barnet betyr dette at det gradvis lærer gjennom erfaring at det ikke bare er frustrerende å måtte oppgi eller utsette noe det har lyst til. Å utsette barnet for slike erfaringer er en meget viktig betingelse for utvikling av det som kalles frustrasjonstoleranse; det å møte motgang uten å miste motet.

Som nevnt ovenfor, er barnets oppfatning av verden egosentrisk. I den følelsesmessige og personlige utviklingen betyr egosentrisitet at behov skal dekkles øyeblikkelig – små barn har liten sans for å vente – og det er selv opphav til det som skjer med det av godt og vondt. Ifølge Piaget varer slik egosentrisitet til barn er ca 7 år. Andre studier viser at barn kan utvikle en mer moden måte å oppfatte på atskillig tidligere, dersom miljøet rundt det gir det tilstrekkelige erfaringer som det kan lære av både kognitivt og følelsesmessig. Barnet skal lære å bli medlem i en større sosial sammenheng; det skal innrette seg etter andre, det skal lære å dele, enten det er oppmerksomhet eller ting, og det skal finne uttrykksmåter som miljøet rundt kan akseptere, osv. For å lære dette må barnet få tilbud om erstatning eller belønning. Den viktigste formen for belønning et barn kan få, er foreldrenes støtte og akseptering, sammen med rimelige måter å sette grenser på. Barnet må få føle at det er verdt noe å gi avkall, måtte utsette, innrette seg etter andre osv. På denne måten skapes begynnelsen til evnen til å innrette seg etter regler og normer – en viktig side av den sosiale utviklingen også.

Så fremt møtene mellom barnet og miljøet gir muligheter for å prøve seg ut og preges av rimelig grensesetting, vil barnet utvikle *autonomi* (selvstendighet) og begynnende opplevelse av *selvrespekt*. Dette er den positive utformingen av grunnholdninger som knytter an til denne fasen. Dette gjenspeiles i barnets følelsesliv, slik det er beskrevet ovenfor. På det kognitive planet får barnet en opplevelse av seg selv som en som mestrer og som har muligheter til å klare nye utfordringer. For den sosiale utviklingen har det betydning at det begynner å utvikle seg en forståelse av kjennetegn ved situa-

Kan barnevelde unnsette vårt Norge?

Ulf Christensen

Folkestyre i ordets rette forstand forløses ved at barna, for egen framtidens skyld, slippes løs på folkestyret! (Jfr. Trygve Bergen: Slipp elevene løs, Gyldendal 2001). At barn er langt mer kapital-, religions- og erotikk-ubundne gir større objektivitet. Ved tusener skolearrangerte forhånds «Stortingsvalg» var barnas intuisjon & teft de voksnes komplett overlegen; ferdobbelte vil dette komme til nytte når vi gjør nominering til allemanns sak. Barn kan for-

sjoner og reaksjoner som virker styrende på barnets handlingsvalg. På handlingsplanen vil holdningen gi seg utslag i økende interesse for – og mot til – å prøve seg ut i nye situasjoner, sammen med begynnende selvkontroll.

Reaksjonene på negative samspill i denne fasen kan ta form av begynnende mangel på tiltro til seg selv og sine egne muligheter til å mestre, og av u hensiktsmessige holdninger til normer og regler. De to problemene henger ofte sammen. Barnet kan bli plaget av skamfølelse og tvil på egen dugelighet. Handlingsmessig kan dette føre til overdreven forsiktighet eller passivitet. Den manglende tiltroen til egne muligheter kan også føre til pedanteri eller perfektjonisme som fosvar mot opplevelse av ikke-dugelighet.

Holdningene til normer og regler kan få flere utforminger. Autoritets-skrekk og underkastelse kan være en reaksjon hvis grensesettingen har vært for streng eller er gjennomført på måter som taffer barnet personlig. Vi kan også se mer aktive, utagerende reaksjoner, som protest mot de urimelige eller uvennlige måtene det er blitt satt grenser på. Protesten kan også være skjult, i form av sabotering. Hva som fører til at barn reagerer med underkastelse eller med opposisjon, avhenger av flere forhold, så som tidligere erfaringer, medfødte temperamentstrekk osv.

Byggesteinene til identitet er: «Jeg er en som begynner å mestre. Jeg er en som andre bryr seg så mye om at de beskytter meg og gir meg faste «retningslinjer», eller i negativ utforming: «Jeg er en som ikke klarer det jeg gjerne vil. Jeg er en som ikke er verdt at andre passer på og gir retningslinjer», med tilhørende henholdsvis positiv og negativ selvfølelse.

Fase 3 Initiativfasen: fra ca 3 1/2 til ca 4 1/2 – 5 år

Fasetypiske behov

– Utforskningstrang, nysgjerrighet, fortsatt selvstendighet og mestring. Grensesetting.

Fasetypiske grunnholdninger

– Positiv variant: initiativ, stolthet
– Negativ variant: passivitet, skyldfølelse

Med sine nye forutsetninger og erfaringer er barnet nå ferdig til å trappe opp sin utforskning av verden. Forutsetningene er både av motorisk art med bedre muskelkontroll over grov- og finmotorikken, og av

melig sprudle som fontener av oppfinnsomhet og snarrådighet voksne aldri vil falle på. Rikelige overskudd av instinktiv komposisjons-, stil- og skjønnhetssans og ikke minst fantasi og skaperglede vil gjøre dem til våre beste samfunnsbyggere. 5 til 12-åringer, som Simon skriver om i Aftenposten, kan ved spontane, overraskende meningsmålinger for innen nominasjoner og saksavgjørelser rykke inn i roller som toneangivende styrings-indikerende medborgere. For egen framtidens skyld vil barna holde der partiene svikter.

kognitiv og følelsesmessig art. Barnet har større utholdenhet og bedre konsentrasjonsevne. Dette, sammen med bedre hukommelse, gjør det mulig å huske erfaringer og å finne ut sammenhenger. Større selvstendighet er også en funksjon av at bildene av omsorgspersonene er fastere og tillater lengre fravær, og av at tidsperspektivet er lengre. Selv om utviklingen av en korrekt tidsoppfatning tar lang tid, begynner barnet langsomt å bevege seg bort fra det mest unyanserte nå-aldri-alltid perspektivet.

Språket blir stadig bedre, med økende forståelse av innholdet i ord (begrepsforståelse). Denne evnen bidrar også til at barnet bedre forstår sammenhenger fordi det kan begynne å bruke språket til å få og til å skaffe seg informasjon. Oppgavene for barn og miljø i denne tiden er å finne rimelige muligheter til utførelse av behov og muligheter, og å sette grenser på måter som ikke virker for sterkt skyldfølelsesskapende. Det er ikke noe poeng helt å unngå å skape skyld hos barn. Evnen til å føle skyld er en viktig betingelse for å kunne leve sammen med andre mennesker, fordi det virker som et signalsystem for valg av handlinger. Skyld blir u hensiktsmessig først når en tar på seg skyld for handlinger som en ikke kan eller skal ta ansvaret for, eller når skyldfølelsen blir så sterk at det enten lammer eller fører til urimelig aggresjon.

Hvis møtene mellom barn og miljø er gode, vil den positive varianten av grunnholdningene – initiativ og stolthet – utvikle seg. Barn med slike grunnholdninger er kjennetegnet av utforskning- og lærelyst. Med sin opparbeidete selvtilit og tro på egne muligheter har det mot til å gå ut i verden og prøve seg på stadig vanskeligere oppgaver. En viktig forutsetning for dette er at foreldrene har vurdert barnets prestasjoner ut fra dets egne forutsetninger og ikke i utide har sammenliknet det med andre. Andre barn kan ha andre forutsetninger, og sammenlikninger kan være urettferdige. Målestokken skal heller være det foreldrene oppfatter som barnets egne muligheter. Dette, sammen med barnets egne tilbøyeligheter til å sammenligne seg med andre, er tilstrekkelig til at barn lærer å sette standarder som er realistiske. Hvis en imidlertid understreker tilbøyeligheten til å sammenlikne seg med andre, og samtidig gir signaler om at det er mest akseptabelt å være

Det økonomiske system som vi lever under, det merkantilistiske, har skaffet oss overfloden, resp. den velldige produksjonsevne.

Men dette system fungerer og har fungert bare så lenge tilbudet var mindre enn etterspørselen. Det er knapphetens økonomisystem. Det fungerer ikke når overfloden setter inn. Det tåler ikke de fallende forbrukspriser som er en følge av overdådig rik produksjon. For produksjonsprisen er på sin side bundet, og varene må til tider selges med tap. Vi vil prøve å forstå dette forhold mellom forbrukspris (= «konsumpris», «salgspris») og produksjonspris. For forbruksprisen har vi å regne med den økonomiske autonome lov om tilbud og etterspørsel. Er tilbudet større enn etterspørselen, faller naturligvis prisene. Er produksjonen overveldende stor, går forbruksprisen mot null. Prisen på vann og luft er i utgangspunktet null.

Ved produksjonen av varene har vi å regne med den økonomiske lov som a priori sier at prisen er lik «systemets kostende» (systemets kostnad). Det er alle samfunnsutgifter som står på samfunnsregnskapets debetside (utgiftsside) som bestemmer prisen på produksjonen på samme regnskapets creditside. Produksjonsutgiftene er altså bundne. *Det er omkostningene ved det samfunns-system vi lever under som bestemmer varens pris.*

Når nå utviklingen av naturvitenskap og teknikk gir menneskene en stadig øket produksjonsevne, samtidig som det ingen utvikling skjer på det sosiale og økonomiske område, mens tvertimot samfunnsystemets omkostninger stadig økes, så er det klart at det ikke blir balanse mellom produksjonspris og forbrukspris. De sosiale og økonomiske systemomkostninger er for store.

Hele verden vil på den måten tviholde på det merkantile system, som søkes holdt liv i ved at produksjonen innskrenkes så vi igjen kommer tilbake til mangelens tid, slik at forbruksprisen holdes oppe. Dette skjer igjen ved at alle bransjer og grupper organiserer seg, og mot hverandre, for med politiske knep og kunster å bremse produksjonen.

Men da innskrenkning av produksjonen og ødeleggelse av realverdiene for skinnverdiene, pengenes skyld, er naturstridig og livsfiendtlig, så ender alle disse misforståtte bestrebelser med en verden i kaos. Menneskene er fiksert av det gamle merkantile system, som gleder mer enn menneskenes frigjørelse. Derfor skal det avlegse system bibeholdes og menneskene fortsatt lide. Ingen vil akseptere de fallende priser som er utviklingens mål. Menneskene vil ikke sin egen materielle frigjørelse.

Totalitetsøkonomien erkjenner i motsetning til dette at utviklingen naturligvis går mot lavere og lavere priser og rikeligere med varer. Menneskene har lært å la maskinene og naturkreftene gjøre arbeidet for seg, og det er i så måte nesten ingen grense. Utviklingens mål er den materielle frigjørelse, som er nådd når alle priser (ved hjelp av de-

Den nye økonomiske samlivsform

kapitalisering, desentralisasjon og de produktive fremskritt) er kommet ned henimot null, altså når det er like billig å skaffe seg brød og livsfornödenheter som å tappe vann av vannkranen.

Totalitetsøkonomien aksepterer altså de fallende forbrukerpriser og den materielle frigjørelse, og den angir hvordan man skal oppnå det lønnsomme prisfall, og til enhver tid få balanse mellom produksjonspris og forbrukspris, slik at om det i dag kostet 100.000 kroner pr år å leve, så skulle prisen om noen tid være kommet ned i kr 80.000. Deretter ned i 50.000, 10.000, 5.000 osv.

Dette skjer ved å gjennomføre et nytt samfunnsystem, hvor systemomkostningene befinner seg under stadig reduksjon. Det må gjennomføres dekapitalisering og fritt bransjestyre, mulig gjort ved en ny mentalitet som erkjenner vårt sanne forhold til reelle og fiktive verdier, og som erkjenner vår sosialiserte skjebne og det kristne gjensidighetsbud, og dermed også det rette forhold mellom produsent og konsument som mennesker.

Totalitetsøkonomien/helhetsøkonomien bygger på det objektive samfunnsregnskap, som viser at samfunnets virkelige næringsveier og «inntekter» er produksjonen, mens samfunnets reelle «utgifter» er forbruket, konsumsjonen. Penger og pengemanipulasjoner har ingen annen samfunnsmessig betydning enn den som er verktøyets, redskapets.

Det avgjørende for samfunnets økonomi er derfor forholdet mellom produksjon og konsum. Totalitetsøkonomien er altså planmessig (en ny type planøkonomi), og vi må kunne gjennomføre denne, nøye kjenne de faktiske forhold vedrørende samfunnsøkonomien.

Enhver vet jo at den norske nasjons egentlige og hovedsakelige næringsveier, som gir positivt skattbare virkelige inntekter, vesentlig består av følgende: Olje og gass, industri, fiskeri, foredlingsarbeid, skogbruk, fedrift, landbruk, skipsfart, håndverk.

Videre vet jo enhver at nasjonens vesentligste utgifter og omkostninger består av følgende: Administrasjon i stat, fylker, kommuner og i det private, varehandel, transport, reklame, aviser og andre trykksaker, radio, tv, banker, rettsvesen, militærvesen, kirke- og sektvesen, skoler, fengsler, tipping, lotto og andre lotterier og spill, vinmonopolet, negativ vitenskap («problemkultus»), klassekamp, politi, språkstrid, sosialomsorg m.m.

Man skulle nå tenke seg at enhver var seg fullt bevisst at et lands økonomiske velstand beror på at man innskrenker på omkostningen og utgiftene og øker inntektene.

Tingene settes på hodet. Etter våre statsregnskaper å dømme, kunne man tro at f.eks. landbruket og fisket, industrien og det produktive arbeidet er samfunnsutgifter og at vindriking, sigarettøyking og bankvirksomhet er inntekter for samfunnet, idet våre statsmyndigheter gjentagne ganger har tatt skritt til

å redusere produksjonen både innen landbruk og fiskeri, mens de uavlatelig har søkt å fremme virksomheter som lotterier m.m. Hvis denne finanssteknikk var riktig og hadde noe i virkelighetens verden å bestille, ville det også vært sant at f.eks. arbeidsledighet og sparepolitikk var virkelig sann spareøkonomi.

Men da enhver burde forstå at f.eks. arbeidsledighet er det motsatte av sparing, skulle man også kunne innse i hvilken høy grad den norske finansledelse har ledet folket ut på økonomisk glattis.

Det er også klart at staten som politisk institusjon til en viss grad og i en viss tid kan holde det gående ved å beskatte den oppdiktede fortjeneste og den imaginære inntekt samt ved å beskatte alle immaterielt syselsatte personer på samfunnets utgiftsside (f.eks. leger, politikere, postbud, sakførere osv).

Vitenskap og teknikk har i dag skapt overflod på alt, det er produksjonsmuligheter for hele jordens befolkning. Det er nok til alle, forutsatt at menneskene innretter seg etter livslovene og naturlovene.

For menneskene lever av mat, ikke penger. Vitenskap og teknikk gjør ikke annet hver dag enn å arbeide for å gjøre livet lettere og rimeligere for oss alle. Men sentralsystemet har som oppgave det motsatte. Systemet har til hensikt å skaffe «lønnsomhet» ved å innskrenke produksjonen, og det er livsfiendtlig og utviklingsfiendtlig, sentralsystemet er helt forfeilet, fordi det handler mot samfunnets grunnlov. Å gjøre mot andre hva vi vil at andre skal gjøre mot oss.

Når den materielle frigjørelse er nådd og menneskene har nok å leve av, vil godene bli delt etter behov mellom menneskene. Det vil heller ikke bli noen arbeidsløshet, idet en vil kunne innføre skiftarbeide for de yrker og bransjer hvor dette er nødvendig. Menneskene får nok av tid til virkelig å kunne leve ut sine ønsker og behov. Alt ligger og venter på oss den dagen vi skifter sinn og mentalitet. Det er orienteringen framover som er det avgjørende for hvordan vi i samfunnslivet utnytter vår viten og kunnskap. Men hvilken retning den blir brukt i, om det er til liv eller død, det avhenger av menneskenes mentale innstilling og syn på tilværelsen.

I en viss tid kan man også holde den illusjonen oppe at f.eks. beskatning av banker og «fortjeneste» på Vinmonopolet og alle slags lotterier, tipping, lotto m.m. er samfunnsmessige inntekter for såvidt som at pengene går inn i statskassen. Men da statens drift ligger på det samme samfunns debetside (utgiftsside), for hvilket både bankene, monopolene, spill og lotterier i forveien er debetposter, så er det klart at de endelige underskudd til sist må bli enorme.

Hvis den skattepolitikk vi driver her hjemme var riktig, så ville f.eks. samfunnet bli rikere jo mere legene tjente penger på sykdommer, og man ville lønne skolelærere ved å beskatte postbud, og lønne postbud

Mennesket og universet

Universet er sjølvverksamt, skapande og æveleg vek-sande, sa Einstein. Planetar fødest. Planetar døyr. Slik også med soler og månar. Liv i universet, finst det? Finn ein vatn eller «kjemien» for vatn på planetar som vit-skapsmennene i dag kan granske ved hjelp av dei mo-derne sondene sine. Slike som blir sende ut frå jorda på oppdagings- og granskingsferd kan gje meldingar atten-de, ja så har en løyst gåta om liv i Universet. For alle livs-opphav er vatnet!!!

På jorda finst mange øydemarker. Den store Gobi-øy-demarka i Aust, er blitt interessant å studere. Årsaka er at planetane sine overflater er øydemark, livlause berg og steinlag, plent som øydemarkene på jorda. Dette er vit-skapsmennene blitt samde om, er tilfelle. Så maktar ein å finne «kjemien» for vassdroppen i øydemarka på jorda, så har ein samstundes svaret på spørsmålet om begyn-nande eller døyande liv ute i rømda.

Planetar som er døde, dei har overflater av øydemark, men gjennom kikkertane av i dag kan vitenskapen både sjå

og teikne stivna far etter rennande elvar. Og i dei opptur-ka steinlaga kan ein t.d. finne saltstein og saltet ber bod om ei byrjing til vatn. Ein treng altså ikkje søkje ut i røm-da for å finne opphavet til vatn. Det let seg altså gjere å finne byrjinga til liv der ute ved å søkje i sanden her hei-me. Søk innover i dykk sjølve, så skal de få svar på alt de spør om, sa åndslivets ævelege meister. Universet skal også vere gitt menneska som tumleplass. Straks men-eska lærer å søkje innover i «stoffet» og ikkje utover i det blå, og slik gjere tenkjematn nyskapt i eit søkjande menneskebehov her på jorda, vil eit verkeleg nytt mil-lennium stige fram.

Likevel, allereie i mars skal ein ny sonde freiste å lan-de på Mars. Lukkast landinga, kan granskninga på jorda og i himmelen haldast saman, og nye perspektiv for livet mellom menneska opnar seg.

Alle kyrkjetårn og mosketårn peikar oppover, men no i ei onnor meining enn som religionane hadde tenkt.

Trondheim Sociale Forum

Da tabloidpressens journalister var opptatt av å dekke Ingrid Alexandras fødsel møttes 100.000 mennesker i India til det fjerde World Social Forum (WSF) for å diskutere alternativer til dagens verdenssituasjon. Alternativer til stormaktenes bruk av militær makt og multinasjonale selskapers plyndring av ressursene. Alternativer til alt fra såkorn og vann til utdanning og forskning blir gjort om til handelsvarer. Verden trenger forandring, men det skjer ikke av seg selv.

Motmakt må til. Det har oppstått en internasjonal bevegelse mot dagens nyliberalisme, militarisme og imperialism, for demokrati og rettferdighet. Dette har fått en rekke uttrykk, både internasjonalt og lokalt.

Trondheim sosiale forum er en gren av denne bevegelsen og arrangeres for første gang i år. Arbeidet med konferansen har samlet en rekke organisasjoner som ikke tradisjonelt har jobbet sammen, fagbevegelse, partier, miljøbevegelse, solidaritetsorganisasjoner, og nyere politiske organisasjoner som ATTAC. Dermed har vi fått en konferanse med stort mangfold og bredde, men som likevel kan samles om en grunnleggende kritikk av dagens system.

Tidens evangelium

Av Svein Otto Haufen

I vår tid, hvor avslappelsens evangelium har sin økende menighet, finnes flere menneskevenner som er beredt til dagens gode gjerning: Å berolige tvilende sjeler, om de skulle få øyeblikks samvittighetsuro, fordi de knapt nok – om overhodet – leser en skikkelig bok.

Vi er i SMS-alderen. De minikorte meldingers tid er inne. Bøker er ute. Tidens hjerner må skånes for belastende boklesning. Man kunne få hodepine av mindre. Man må følge med tiden på enstavelser-ordenes vei. Tilpasses de tekniske framsteg. Roboten kaller. Som veltilpassende overgang tilbake til våre røtter. Hvor vi ved avslappet å følge vår natur med våre gener, lik «heimkomin son», eller «fortapte sønner» og døtre, kan forenes med vårt gryntende opphav, i viss bilde vi er skapt: Apen.

Noen hevder gjerne: «Enhver blir salig i sin tro». I Bibelen står det ikke. Godtroende tror det kanskje. Muligens flere, om det sies slik: «Enhver blir snakkesalig i sin godtro».

Ovenstående ble heller ikke skrevet for å fremme pludrende snakkesalighet. Som kjent: «Alle ytterligheter er av det onde». Også fører til den Onde.

Ovennevnte SMS-tendenser fører til denne slutning: Noen synes visst at selv de få ords mester fremfor noen, Jesus Kristus, sier mere enn de synes godt om. At selv hans visdomsord og gode ord for enhver tid, blir for mye av det gode i vår tid. Husk SMS! Flere har klødd i fingrene for å få disse to tusen år gamle greiene mer up to date. De bør selvsagt moderniseres; strømlinjeformet, tilpasset tidens strømninger. Frykt ikke. Barmhjertige samaritaner er fortsatt beredt til å ta seg av slikt. Slik det allerede er skjedd. For eks: Hvorfor bruke seks ord, når det er greiere med tre? Når altså Jesus omstendelig krever: «Elsk din neste som deg selv», blir det selvsagt mere forståelig slik det står i en kjent boktittel: «Elsk deg selv!»

Enkelt, greit og veltilpasset. Til pass for enhver. For naboen især.

Hva er demokrati?

Spørsmålet ble fremsatt av advokat Kr. Almås i Nationen, 11. mai 1990. (Altså for fjorten år tilbake). Han ønsket å få svar på hva våre politikere mente med selve begrepet demokrati. Svar på spørsmålet har heller ikke undertegnede sett.

I samme avis, 9. april 1990 minnet advokaten om noe av det som til da var kommet frem om tyskernes og nazistenes moldvarparbeid etter 1945.

Jeg har fulgt det politiske spillet en del år. Det har til tider vært direkte deprimerende. Derfor stiller også jeg spørsmålet – hva er demokrati? Etter hvert som flere fakta er kommet frem, er vårt virkelige dilemma for alvor i ferd med å avdekkes. Blant andre av nevnte advokat. Jeg siterer derfor fra en av hans seneste artikler – «Skal tomme slagord gi norsk EU-medlemskap?» (halling-

dolen.no, 13.4.04) – med adresse til den såkalte elite:

«Ved sitt fortsatt faktiske informasjonsmonopol har NRK villedet velgerne ved stadig å omtale de positive trekkene ved EU-utvidelsen, mens man bare unntaksvis har analysert de mange negative sidene ved utviklingen i EU. Tyskerne har hele tiden ledet utviklingen i EU, for å skaffe seg den kontrollen over Europa som de ikke fikk ved den 2. verdenskrig. De har med milliardgaver fått tilslutning for at EU skal bli Europas nye store nasjonalstat (føderasjon), med de gamle nasjonalstatene som underordnede lydriker. Dette skal bl.a. oppnås ved at voretten i viktige spørsmål fjernes, ved at EU skal ha felles utenrikspolitikk, felles hær, felles finanspolitikk.

Våre politikere ønsker å begå statskupp, uten engang å ta hensyn

til bestemmelsen i grunnlovens § 112 om at det kreves to tredjedels flertall, og behandling ved et stortingsvalg, for enhver forandring i Grunnloven. En henvisning til, og attpå til en høyst uriktig omtale av sveitsisk rett, er fullstendig meningsløs. I Norge gjelder vår egen Grunnlov, inntil denne eventuelt er forandret på lovlig måte. Vi velgere har også krav på å få vite hva enhver kandidat vil stemme ved stortingsbehandlingen.»

I anstendighetens navn må nå en objektiv debatt foretas. Legges briker i det politiske spillet sammen – må vi ta alvor inn over oss og tåle å se resultatet i øynene – og det viktigste av alt: Foreta de nødvendige grep og reformer for å oppnå en fornuftig løsning.

Thorbjørn Andersen, Halden

Livets virkelige risiko

Et fallskjermhopp er strengt tatt ingen særlig risiko. Det er bare en etter-aping av livets virkelige risiko.

Kjærlighet, intimitet og de andre er virkelig risiko.

Hva er rafting mot en avvisning?

Hva er et strikkhopp mot den elskedes telefon som aldri ringer.

Finn Skårdeland, psykiater

B.D.B var gartner og prioriterte det organiske liv.

Stend jordbruksskule

«Det er viktig at jorda blir vel bevart etter naturmetoden»

Stend Jordbruksskule vart starta i 1866 og ligg på Stend Gamle Hovedgård. Ein av dei eldste jordbruksskulane i landet er i dag blitt ein moderne vidaregåande skule med mange nye, – og nokre velkjende, tilbod innan naturbruk. Skulen ligg ved Fanafjorden 15 km sør for Bergen sentrum. Det er gode bussforbindelsar mot Bergen og sørover i fylket.

Stend jordbruksskulegard er ein moderne gard på 2000 dekar, der omlag 600 dekar er dyrka mark. 130 dekar er drive økologisk! Det meste av arealet blir brukt til gras, men vi har også grønnsaker, potet, litt bær og korn til for. Vi har eit svært allsidig husdyrhald med kyr, sau, gris, høner, hestar og små kjæledyr. Smådyravdelinga er ny av året og rommar alt frå undulatar og papegøyer til ilder, kanin og mus. Nett no er vi i ferd med å skaffe oss tre akvarium. I gartneriet på skulen dyrkar vi blomar, grønnsaks- og urteplantar. Ein stor del av det vi produserer vert seld gjennom gardsbutikken som ligg vegg i vegg med gartneriet.

Skuleåret 2004/2005 er planlagt med 10 klassar med om lag 150 elevar.

Elevane deltek etter turnusordning i praktiske øvingar i husdyrbruk, jordbruk, gartneri og hagebruk, skogbruk og verkstad med bruk av maskinar og reiskapar. På skulegarden er det vel 2000 dekar, derav 1200 dekar produktiv skog. Garden er ein av dei største jord-

brukseigedomane i fylket.

I tillegg til eigen gard, paktar skulen den dyrka jorda på Fana prestegard på 50 år, og har avtale om å nytte skogen på Fana prestegard som øvingsskog.

Skulegarden har under omlegging ein del areal til økologisk drift, og starta hausten 1997 parallellproduksjon med økologisk og vanleg drift. Hausten 1998 starta ein med økologisk mjølkeproduksjon. Våren 2000 la ein om til ammekyr.

Fritidsaktivitetar

På og omkring skulen ligg tilhøva godt til rette for fritidsaktivitetar. Fanabygda har mange sang- og musikktilbod, det er fleire idrettslag i nærområdet. Ikkje langt unna skulen er det badestrand, flotte turområde, ridebane og Fanafjorden med muligheter for fiske, kajakkpadling eller båtliv.

«Det er forbudt for bønder å bo i blokk fordi de spiser opp hele plenen.»

Stend Jordbruksskule har adresse: 5244 Fana
Telefon 55 91 88 00 (8.00 – 15.30)
Internett: www.hordaland-f.kommune.no/stj/

PS: Det blir omvisning på jordbruksskulen fredag den 30. juli kl. 19.30. Frammøte utanfor spisesalen.

Medisinplanter

Tittel: *Produksjon og første-foredling av medisinplanter*

Forfattere: *Steinar Dragland & Bertaland Galambosi*

Forlag: *Forskningsparken i Ås AS*

Sider: 200

Anmeldar: *Astrid Strømme*

Det er spesielt en bok for de som har planer om å dyrke og selge urter. Det er en fagbok som gir deg råd og opplysninger om *hvordan og hvorledes*. Produksjonslinjen bør være gjennomtenkt.

Økonomisk lønnsomhet er et kontroversielt tema i nyorienteringsbevegelsen. Penger er i seg selv uten verdi. BDB mente likevel at pengar var en slags «rikdom» for enkeltmennesket. Men det er likevel uheldig å la dem «få taket på menneskelivet». Forfatterne mener at det for noen vil lønne seg å satse på urter, mens andre klarer det ikke. Naturgitte forhold, dyrkernes kunnskaper og erfaringer, planlegging, investeringsbehov, salgsmuligheter o.l. vil være avgjørende.

Best er det kanskje om en dyrker urter ut ifra medisinske behov. Det er ingen ting i veien for at langt flere mennesker kan dyrke både brennelse og løvetann som kulturplanter i egen hage! *Neslen er en av de mest næringsrike plantene som vi har!!!*

Boken behandler en rekke medisinplanter som f.eks. blåkoll, filt-kongsslys, gullriss, kamille, kryddersalvie, lin, kvitløk, løvetann, malurt,

peppermynte, prikkperium, purpur-solhatt, ringblomst, rosenrot m.m.

Medisinplantene belyses og beskrives plantene ut i fra følgende kriterier:

- * Botanisk beskrivelse
- * Vekstsvilkår
- * Avling
- * Formering
- * Gjødsling
- * Høsting og behandling etterpå
- * Bruk og marked
- * Aktuelle plantedeler og innholdsstoff

Boken har i alt 12 kapitler. Hovedtyngden er lagt på hvordan vi best kan produsere medisinplanter. Hvordan skal vi gjødle på beste måte? Kanskje er dette et spørsmål som de fleste til stadig lurer på. Boken har et kapittel om dette. Den sorterer slik:

1) *Bruk av husdyrgjødsel.* Det vises til en tabell som viser hvor høyt innhold av fosfor, kalium, ammonium-N og nitrogen f.eks. hønsegjødsel har. Hønsegjødsel topper tabellen. Egen erfaring tilsier det samme!!

2) *Bruk av grønnjødsel.* Når det gjelder økologiske dyrking er grønnjødsel, det å dyrke palnter kun for gjødsling, helt vanlig! Disse plantene, som f.eks. åkerbønne, lupiner, kløver osv. fikserer nitrogen ved knoller på røttene. Grønnjødselplanter pløyes ned i jorden, eller den benyttes som overflategjødsel.

Boken har også et kapittel om foredling, dvs. om tørking, destillering, pressing og ekstrahering. Her er det mange gode tips. Selv har jeg

god erfaring med å tørke dem. Jeg legger dem, eller henger dem i solen. Fuktighet bør unngås, og det er fint med bevegelse i luften rundt omkring.

Kapittelet om plantevern sier at i utlandet er plantevernmidler vanlig. I Norge er det inntil 1996 bare godkjent bruk av kjemiske ugrassmidler til en av de artene som er omtalt i boken, nemlig lin. Norge sier, heldigvis, nei til bruken av kjemiske plantevernmidler både i det økologiske landbruket og i økologisk hagebruket.

Bort imot 80 prosent av verdens befolkning dekker sitt daglige medisinske behov gjennom planter. Ingen ting ville være bedre enn, at flere dyrket sine egne urter, slik at de syntetiske legemidlene tapte terreng.

Kan hvem som helst omsette uter som legemidler? Nei, det kan bare apotek eller godkjente legemiddelgrossister.

Alle urter er i utgangspunktet regnet som legemidler. For en del urter er det foretatt en vurdering slik at noen er plassert i en gruppe som kalles handelsvare. Urter i denne gruppen kan selges fritt til formål såfremt de ikke selges med medisinske påstander (ifl. legemiddeloven).

Alt i alt gir boken en grundig innføring i urtedyrking. At det lar seg gjøre å dyrke både nesle og løvetann som kultur, var positivt! Økonomi og urter er et usikkert prosjekt! Likevel er det å anbefale å dyrke urter ut i fra et helsemessig ståsted. Det er vanlig i mange land.

Det finnes to slags verdidannelser:

De nominelle, som består i prisstigning, verdistigning og lønnsstigning (dette er den fiktive merverdi); de reelle, der består i å øke den materielle og immaterielle velstand utover det daglige behov (dette er den virkelig merverdi).

God dag mann økseskaft

Dette begynner å bli helt latterlig. Jeg hørte på radioen at man bruker en meningsmåling som sier at 72% sier ja til røykeloven, derfor kan vår helseminister Høybråten bruke 10 millioner kroner på reklamestøtte til TV 2 og de største avisene.

Når vi har en meningsmåling, som sier at 82% av befolkningen i Tønsberg-distriktet er mot bompengefinansiering, så blir det neglisjert og latterliggjort.

Flere har fortalt meg at jeg må

slutte med å håpe på logikk og sunn fornuft hos våre pengeslukere på Stortinget.

Det kan jeg ikke, disse molboene som har sneket seg inn må vi få ut igjen til neste valg, for før blir det vanskelig, selv om de burde ha fått sparken.

Åsgårdstrand 29. mai 2004

Erik W. Falck

Den onde sirkel

Alle er vi underlagt, vanedyrisk overmakt. Hvor mange av oss er på vakt mot Gammel-Eriks bakstrevmakt? For Satans makt vi ligger under, mest ubevisst – av flere grunner.

Mesteren viste ved eksemplets makt, at vi på FORNYELSENS vei bør vandre. Finnes, om vi skjerper oss – blir oppvakt – forsaker vanesløvheter – blant andre.

Mesteren sier: «Følg meg!» på fornyelsens befriende vei. Hvor går du og jeg? Tilbakegang – på fortids-vei?

Er du venn av gamle vaner? Kretser du i tankebaner, rundt om vanens karusell? Da er du mere enn du aner, dine gamle vaners trell.

Enhver fortids lenkeslave, som sin nådetid forsover – og ei hugger lenken over, når aldri til sin fremtids have. Enhver som er en fortids-slave, lar sitt «Pund» sløvsinn-begrave.

Der som er sin vanes venn: En gjenganger som – går – igjen... Man gjentar seg selv, morgen og kveld. Tilbakegang i tankespor – og gjentar sine gamle ord.

Man kommer ikke videre, men blir sin fortids slave. Man kretser rundt sitt ego – i dyre-avstand fra Guds have.

Det er den onde sirkel, av Gammel-Erik skapt. Så vi, forherdet ego-sentrisk, ufornyet – går fortapt.

Svein Otto Hauffen

ASTRIDS ØKOHAGE

Arbeidsløshet – for hvem?

Spørsmålet i overskriften stilles etter å ha lest en kronikk av Per Kleppe. Den tidligere finansministeren var forfatter av kronikken «Arbeidsløsheten biter seg fast». (Dagsavisen, 14.4.)

Innledningsvis skrev Per Kleppe blant annet: «Et stort problem hos oss er at den nåværende regjeringen ikke har vært villig til å innrømme at vi står overfor store vansker». Deretter ble de seneste års utvikling i arbeidsmarkedet beskrevet.

En enda mer inngående analyse omkring den generelle samfunnsutvikling må til – for at alvorleg virkelig kommer til syne. Mange års forsøk på å dekke over forholdene fra myndighetenes side, er lite ansvarlig, for å

uttrykke det diplomatisk. Lauget av politikere og byråkrater har i sannhet rotet det skikkelig til for oss alle. Og så forsøk på å skyve ansvar fra seg, må bestemt avvises. Overskriften antyder vel temmelig klart hva jeg mener i den sammenheng.

Allerede nå er det all grunn til å stå på seg mot enda flere knep fra den såkalte elite frem mot valget 2005. Nedtellingen har startet, opplysningsvirksomhet om galskapen må fortsette, og som et unntak er jeg enig med en sosialist; Per Kleppe skrev avslutningsvis følgende: «Oppgaven som venter den regjering som skal dannes etter valget i 2005, er formidabel».

Thorbjørn Andersen

En forferdelig tanke

(Publisert 05.08.2003)

Kronikk om konsekvenser av økonomisk vekst

Av Trond Wormstrand

Klimagassenes oppvarming av kloden er sannsynligvis den største utfordring vi mennesker noensinne har stått overfor – og den kan ikke skyves inn i en fjern framtid. Det er snakk om tiår, ikke århundrer før vi med skremmende sannsynlighet opplever dramatiske klimaendringer.

I mai i år meldte Norges vassdrags- og energidirektorat at enorme nedbørsmengder vil kunne utløse naturkatastrofer på løpende bånd allerede i 2050. Vestlandet er spesielt utsatt. Likevel må i vi årene framover regne med kraftig økning i rike lands utslipp av klimagassen CO₂ – ifølge tall fra FN.

Kyoto-avtalens mangelfulle krav til utslippsreduksjoner blir ikke innfridd. Norge er intet unntak. Lederen for FNs klimapanel er oppgitt over at politikerne ikke forstår alvor. Han er bekymret for den nesten total manglende vilje til å jobbe på lengre sikt.

Økonomisk vekst krever mer energi, og energibruk medfører utslipp som varmer opp jorda. Veksten forsyner seg også av andre ressurser. I tillegg til atmosfæren viser verdens skoger, gressmarker, dyrkede arealer og ferskvannskilder tegn på overbelastning.

Veksten diskuteres likevel ikke. Ikke siden 70-tallet. Da ble tanken om et samfunn uten vekst drept av det økonomiske og politiske etablissement. Nullvekstsamfunnet ble gjort til et skjellsord.

FNs deprimerende prognoser for CO₂-utslipp bør føre til et nytt, kritisk søkelys på den økonomiske veksten. Det er kanskje på tide å forstå at produksjon og forbruk ikke kan vokse i det uendelige på en en-

delig klode?

Nå tenker jeg vel og merke ikke på vekst i bevissthet, kunst og kultur, studier og samfunnsformer. Nei, jeg tenker på vekst i produksjon og forbruk av varer og tjenester som krever energi, arealer og materialer – og som skaper avfall.

Forskere knyttet til prosjektet «Redefining Progress» i California har beregnet at jordkloden nå trenger 14 måneder på å gjendanne det vi mennesker forbruker på 12 måneder. Overforbruket er mulig fordi vi tærer på fossile ressurser.

Hvorfor har alle nasjoner, uansett levestandardnivå, en vedvarende økonomisk vekst som mål – når både folkevettet og biologien har problemer med å forstå at det er mulig i en begrenset biosfære?

1. Kan det være fordi vekstens voldsomhet blir undervurdert? Verdensøkonomien har vokst eksponentielt de siste femti årene: Dobbling, ny dobling og snart atter ny dobling. Verdens samlede bruttonasjonalprodukt er nå over seks ganger høyere enn i 1950.

Vi kan brått gå fra en tilstand der naturressursene er rikelige til en tilstand der de er mangelfulle, fra et nivå der biosfæren klarer å fordøye forurensning til et nivå der den får uopprettelige skader på grunn av overbelastning.

Da professor i sosialøkonomi Trygve Haavelmo, etter at han mottok Nobelprisen i økonomi, ble spurt om hvilket emne han ville formidle til verdens ledende politikere hvis han fikk 15 minutter til disposisjon, svarte han: Den eksponentielle vekstens eksplorative kraft.

2. Kan det være fordi politikerne regner med at det er mulig å frakople sammenhengen mellom økonomisk vekst og vekst i energibruk, råvarebruk og forurensning? Kanskje. Det har vært en betydelig økning i vestli-

ge lands ressurseffektivitet.

Forbruket av de fleste ressurser øker fortsatt, men ikke lenger proporsjonalt med den økonomiske veksten. Noen typer utslipp har gått kraftig ned ved hjelp av bedre renseteknologi og mer effektive industriprosesser.

Men Norge har ikke hatt samme klare bedring i ressurseffektivitet som andre vestlige land. På 70-tallet møtte norske politikere kritikken mot den økonomiske veksten med at det er mulig å gjøre veksten grønn ved å endre sammensetningen av forbruket – for eksempel med bruk av skatter og avgifter. Men viljen og evnen til en slik styring har til nå vært beskjeden.

Miljøvernere håpet på den grønne skattekommissjonen som stortingsflertallet nedsatte på 90-tallet, men ble skuffet. I dag har staten i følge OECD færre inntekter fra grønne skatter og avgifter i forhold til BNP enn før kommisjonens innstilling ble lagt fram!

3. Opprettholdes vekstmålet fordi det er vrient å forestille seg alternativer? Gamle vaner er vonde å vende. Den økonomiske veksten har blitt en inngrodd vane. Det er uvant å tenke seg en økonomi som med hensikt ikke vokser.

Økonomien betraktes i dag som en sykkel som må ha fart framover for å unngå ubalanse og velt i veigrøfta – og ikke som en biologisk skapning som vokser fysisk bare første del av livet, for deretter å utvikle seg og modne. Vi har ikke engang begreper for en utvikling uten økonomisk vekst – unntatt de negativt ladede: «stagnasjon», «krise» og «null-vekst»?

4. Kan livskraften til ideen om evig økonomisk vekst skyldes at de økologiske begrensningene ennå ikke har trengt inn i den økonomiske sfære? Finansministere, sentral-

banksjefer, næringslivsledere og mediens økonomiske kommentatorer ser sjelden eller aldri økonomien i lys av de enorme miljøutfordringene verden står overfor.

5. Kan vekstmålet ha en uegenlyttig begrunnelse? Nemlig den at rike land trenger et overskudd for å kunne hjelpe fattige land? Gro Harlem Brundtland og hennes kolleger i FNs verdenskommissjon for miljø og utvikling i 1987 mente nemlig at det var nødvendig med økonomisk vekst i rike land for å gjøre dem i stand til å hjelpe u-landene i form av bistand og kjøp av eksportvarer.

Men siden har en pinlig beskjeden del av de rike landenes økonomiske vekst gått til det formålet som etter kommisjonens mening skulle rettferdiggjøre veksten: Verdens rike land økte fra 1987 til 2000 sin samlede BNP med 12.000 milliarder dollar.

Eksporten fra u-land til rike land økte i samme periode med 740 milliarder – det vil si bare med 6 prosent av rike lands inntektsvekst (tallene er ikke korrigert for inflasjon). Og hva med bistanden? Den sank fra 0,33 prosent av de rike lands BNP i 1987 til 0,22 prosent i 2000!

Uansett svar på spørsmålet mitt: Tanken på å begrense veksten og dens kraftige motorer, fri handel og fri kapitalbevegelse, synes i dag fjern – selv om de fremste blant politikerne er klar over alvor.

Da den forrige danske statsministeren Poul Nyrup Rasmussen gikk av som formann for Socialdemokratiet i fjor, fortalte han at han hadde en drøm om at partiet skulle gå i spissen for «udsynet»:

«Vi skal holde op med at arbejde mod bedre vidende. Sandheden er jo at menneskene aldrig har stået over for større udfordringer end netop nu: Vi skal lægge en ny kurs, der kan forene kampen mod verdens fattig-

dom og det skæbnesvangre overforbrug af ressourcer og natur. Det bør vi virkelig fortælle den danske befolkning lige ud af posen».

Vestlige industriland vil ifølge FN i gjennomsnitt øke CO₂-utslippene med 17 prosent fra 2000 til 2010. Økningen tyder på at vårt politiske og økonomiske system ikke takler den livstruende klimautfordringen – selv om vi har både pengene, teknologien og kunnskapene som skal til for å klare det.

Verdens ledere gjør mer eller mindre det samme som International Herald Tribune nettopp beskyldte Bush-administrasjonen for: Stikker hodet i sanden og håper på at klimaproblemet forsvinner av seg selv.

Håpet ligger kanskje i det Nyrup Rasmussen mener våre folkevalgte burde gjøre – å være mer åpne og ærlige overfor oss velgere. Kanskje politikerne får det folket det fortjener? Hvis de tenkte stort og visjonært om utfordringen og fikk flertallet av velgerne med seg, ville tanken om en samfunnsøkonomi uten en vedvarende og økologisk ødeleggende materiell vekst kanskje bli mulig før det er for sent.

Bare politikerne og opinionen i samarbeid vil klare å snu utviklingen der sterke næringsinteresser står imot.

Det er på tide med et skarpere søkelys på vår skjebnesvangre forbruksvekst. Mye tyder på at økonomiprofessor Trygve Haavelmo har rett: «Mer vekst i de rike landene er en forferdelig tanke. Det går ikke i hop med miljøet».

Ang. den katolske kirke og jesuittordenen

Innledning:

Undertegnede Thore Lie, TL, skulle ha svart Svein Otto Hauften, SOH, for lenge siden – i Samfunnsliv. Det begynte med "Protestantismen i endetiden" av TL den 25. mai 2003, fortsatte med "Farlige tider" av SOH den 20. august 2003, "Farlige tider – II" av TL den 20. oktober 2003, "Farlige tider – III" av TL også den 20. oktober 2003, "Jesuitter – før og nu m.m." av SOH den 20. desember 2003 og endelig "Tankegang – på nye veier?" av SOH den 25. februar 2004.

Jeg følger at jeg burde og må skrive noe selv om jeg nok må innse at mine kunnskaper på dette området ligger noe tilbake å ønske sett i relasjon til SOH. SOH og undertegnede,

TL, har den aller, aller beste vennskap oss i mellom og vi har skrevet og ringt med hverandre, Praha / Oslo, ved flere anledninger det siste året, – for meg kunnskapsbringende kommunikasjon. Så til mitt nye innlegg:

Ang. den katolske kirke og jesuittordenen:

En ting har Marx og Lenin rett i: Religion er opium for folket.

Alle religionsstiftere, Konfucius, Buddha, Muhammed er menneskenes streben etter å oppnå Guds anerkjennelse og kjærlighet.

Erstatningsreligionene – anarkisme, fascisme, nazisme, marxisme, mammonisme (kapitalisme)

vil erstatte Guds kunnskap med menneskekunnskap, dvs. menneskets egoisme og hovmod i sentrum.

Religioner og erstatningsreligioner er egoismens og løgnens far (Lucifer) i lysets drakt. Les Jes. 14, 12 – 19 og Esekiel 28, 13 – 19 der Gudsopprøreren – Satan – er beskrevet.

Verst blir det når maktsyke og pengegriske kvinner og menn får høye stillinger innen menigheter eller statskirker som den katolske kirke eller Lutherdommen.

30-årskrigen (1618 – 1648) blir feilaktig kalt en religionskrig. Det var maktsyke fyrster på begge sider som brukte religionen som på-

skudd. Vi kan se det i mindre målestokk i for eksempel Nord-Irland i dag.

Hitler – for eksempel brukte også Martin Luther i sin "Gott mit uns" propaganda – ikke bare katolske biskoper til å velsigne Hitlers våpen.

Jesuittenes torturmetoder ble ikke bare etterbetet av Hitlers torturister, men også av marxistene i Sovjet – og for eksempel nå i Nord-Korea, China og Viet-Nam, – og Irak????? I Libanon bandt for eksempel Arafats banditter folk mellom 4 biler som kjørte i hver sin retning.

Den katolske kirke har nok drept

flest Jesustroende gjennom tidene, men Martin Luther godkjente også at gjendøperne (baptister) ble torturert til døde. Hans vranglære om at jødene ikke er Guds utvalgte folk, sliter norske Lutherske biskoper med også i dag. Leser man 1. Mosebok 12, 2 – 3 samt Romerbrevet kapittel 9 – 11 forstår man at Jesus Kristus, Guds Sønn var / er jøde – og født i Betlehem, (mange nordmenn tror visst det var Arafat eller julenissen). Vi er alle røvere og mordere. En røver spottet, og en sa: "Du er Guds sønn". Der går skillet mellom menneskene.

Thore Lie,
Oslo.

Den - - -

like god eller helst bedre enn andre, skapes det et mønster av konkurransementalitet som øker risikoen for tapersituasjoner.

Barn som kommer ut av fasen med en negativ utforming av grunnholdningene, kan få forskjellige former for problemer. Noen blir tilbakeholdne i nye situasjoner, tør ikke ta sjansen på å prøve seg ut. Passiviteten hos en del av disse barna gjør at de unngår en rekke situasjoner – både kontakt- og andre situasjoner – som kunne ha tilført dem nye erfaringer og kanskje økt opplevelsen av å mestre. Dette er uheldig, ikke minst med tanke på at barn i neste fase skal inn i mange nye og til dels formelle læresituasjoner. Hvis et slikt mønster festner seg, kommer barnet fort inn i en ond sirkel av manglende mestring – unngåelse av situasjoner – manglende erfaringer for hvor gode egne muligheter egentlig er – nye unngåelser for å slippe tenkte nederlag osv.

En annen mulighet er at barnet overkompenserer den dårlige selvfølelsen og prestasjonsangsten med overdrevne krav til egne prestasjoner. Det som skiller denne fliden fra den sunne formen, er at gleden over prestasjoner bare kommer som resultat av å prestere bedre enn andre. Typisk er også problemene med selvfølelsen som kommer når en ikke når sine egne urealistiske mål.

Byggesteinene til identitet blir: «Jeg er en som mestrer mer og mer. Jeg er en som kan være stolt av det jeg får til. Jeg er en som tør å ta initiativ», eller i negativ utforming: «Jeg er en som ikke klarer noenting noe bra. Jeg er en som helst skal holde meg unna så jeg slipper nederlag», med tilhørende positiv og negativ selvfølelse.

Med disse tre fasene er småbarnstiden over. Det er lagt et viktig grunnlag for den videre utvikling til å være med i en større sosial sammenheng og til å ta på seg nye og mer kompliserte utfordringer.

Fase 4 Ferdighetsfasen (fasen for plikt og arbeid):

fra ca 6 år til puberteten

Fasetypiske behov

– Ansvar, læring, produktivitet.

Fasetypiske grunnholdninger:

– Positiv variant: flid, lærelyst

– Negativ variant: mindreverd, passivitet

De viktigste forutsetningene som har vokst frem ved siden av de følelsesmessige som er nevnt foran, er en mer nyansert persepsjon, bedre begrepsforståelse, konsentrasjon og utholdenhet, dømmekraft og kontroll over motorikken. Dette er forutsetninger som er svært viktige når barn nå skal inn i mange nye læresituasjoner, både formelle som på skolen, og mer uformelle. Det er ventet at barna nå skal kjenne regler for

omgang mellom mennesker og ikke minst kunne være sammen med og knytte seg til jevnaldrende, som på denne tiden blir stadig viktigere i barnas liv. Intellektuelt sett er det særlig språk- og begrepsutviklingen som skaper forutsetninger for å tillegge seg de formelle kunnskapene som skolen forvalter.

En av de viktigste oppgavene for miljøet er å legge til rette slik at barna får prøve seg ut i flere og vanskeligere oppgaver, slik at opplevelsen av mestring vokser. Skolen har naturligvis en særlig viktig oppgave her.

Men også i familien trenger barn å bli gjort ansvarlige, de vil gjerne ha små oppgaver og få ros når de utfører dem tilfredsstillende. De vil gjerne føle seg nyttige, og deres økende dømmekraft gjør det mulig for miljøet å gi dem mer ansvar.

Den positive grunnholdningen som kommer ut av denne fasen, kan beskrives som arbeids glede og arbeidsevne, mens den negative er mindreverd følelse. Ekke flid og arbeidsglede utvikles ved at barnet ser at det det gjør er bra, ikke minst i forhold til egne ressurser, og at det er nyttig for noe. Men det er også viktig for barn å lære hvor grensene for deres muligheter går, slik at selvfølelsen ikke baseres på urealistiske forestillinger. Slike urealistiske forestillinger fører før eller senere til skuffelser som barnet ikke er rustet til å ta, fordi det ikke har gjort de nødvendige erfaringene for at det faktisk finnes grenser for egen kompetanse. Mindreverd følelse, på den annen side, utvikles ved opplevelse av tilkortkomning og nytteløshet.

Igjen kan vi se at slike holdninger er selvbekreftende. Barn som tror de skal klare noe, som har rimelig positive forventninger til seg selv, lykkes ofte, og å lykkes øker den positive selvfølelsen (Greenwald 1980).

Foreldre til barn som utvikler slike positive grunnholdninger, er kjennetegnet av at de aksepterer barna sine samtidig som de er helt klare på hvor grensene går og er konsekvente på å gjennomføre grensesettingen (Coopersmith 1967, sitert i Fischer og Lazerson 1984). De har ofte selv høy selvfølelse, og de kan nok sette klare krav og ha høye forventninger til barna sine. Når dette kombineres med at barna får mye akseptering på sin utforskning og sine spørsmål, og at foreldrene er varme og nære, ligger forholdene til rette for positiv utvikling.

Foreldre til barn som utvikler mindreverd, er oftere fjerne og/eller fiendtlige og avvissende. Grensesettingen kan enten være for streng og straffende eller tilfeldig. Tilfeldighet og inkonsekvens i grensesetting skaper utrygghet fordi barnet ikke vet hva det kan vente seg.

Byggesteinene til identiteten er: «Jeg er en som er nyttig og får og kan ta ansvar. Jeg er en som liker å arbeide og å lære», eller negativ variant: «Jeg er en som ikke får prøve noe,

jeg er en som skal holde meg unna og være passiv», med tilhørende positiv og negativ selvfølelse.

Fase 5 Puberteten

Fasetypiske behov

– Bygge en fast identitet

Fasetypiske grunnholdninger

– Positiv variant: stabil identitet

– Negativ variant: identitets- og rolleforvirring

I løpet av denne fasen og frem til tidlig voksen alder skal alle byggesteinene og alle «selvfølelsene» løpe sammen til et fast, sammentømret hele som kalles for identitet, eller *egoidentitet*, som Erikson velger å kalle det. Egoidentitet består av en forestilling om hvem en er og hva en ønsker å være, en opplevelse av seg selv som den samme på tvers av kroppslige og andre forandringer. Identitet gir altså en opplevelse av *kontinuitet*: «Jeg er den samme, noe i meg er likt fra fortid til nåtid og er medbestemmende for hvem jeg blir i fremtiden». Denne kontinuiteten skapes fordi barnet i hver fase utvikler en grunnholdning som det hører tanker, følelser og ikke minst atferd til. Når barnet spiller ut sin atferd og regelmessig får de samme svarene på sine utspill, blir hver bit av selvbilde og -følelse bekreftet og festner seg mer og mer som deler av det som skal bli barnets identitet. Forutsetningen er at barnets miljø er rimelig konsekvent i sine reaksjoner. Hvis miljøet svarer på inkonsekvente måter, får barnet et forvirrende og forvirret bilde av hvem det er: «Jeg er en som ikke vet hva jeg kan vente meg eller hva jeg er god for». Et slikt utydelig selvbilde kan føre til problemer i den videre identitetsdannelsen. Dette kommer vi tilbake nedenfor.

Et av tegnene på at opplevelsen av kontinuitet er så viktig, er oppblussingen av ønsket om å vite «hvem var jeg før, hvordan var jeg da jeg var liten?» Dette ønsket om å vite hvem en var «før» ser vi forsåvidt gjennom hele barndommen, men det viser seg sterkere i puberteten enn ellers. Her ser vi behovet for å trekke trådene mellom det en var før og det en er nå, det som skaper opplevelse av likhet over tid og skiftende forhold.

Andre kilder til identitet finner ungdommer ved å finne en plass i meningsfulle sammenhenger så som utdanning og yrke og i en krets av jevnaldrende. Nye tilhørigheter gir nye byggesteiner til identitet. I vårt samfunn i dag skaper ungdomsligheten hindringer for identitetsdanning via utdanning og yrke. Usikkerheten blir betydelig både på hvem en er i dag og hva det skal bli til i fremtiden. En del av den økte selvmordstendensen blant ungdom kan henge sammen med dette. Selvmord blant ungdom, og særlig blant gutter i alderen 15–19 år, er syvdoblet i løpet av siste 20-årsperiode (Evenshaug og Hallen 1992). Det er selvsagt flere forklaringer på dette, så som familieoppløsning og alvorlige sinnslidelser. Uansett er det flere blant de selvmordstruete som sliter med følelser av ikke å være noe verd, ikke å finne en rimelig og nyttig plass for seg selv i et effektivt samfunn. Det vises blant annet ved at de mest selvmordsutsatte ungdommene kommer fra strøk i landet hvor antallet arbeidsplasser stadig minker og hvor det skjer avfolkning. Erikson har også vært inne på at jo

enklere det er for ungdom å finne en klar plass og en klar rolle i voksenalivet, desto mindre konfliktfylt blir pubertetsalderen. Observasjoner fra kulturer hvor ungdom går inn i klart definerte roller i voksenalderen, viser dette. Overgangen til voksenalivet skjer da ved såkalte «rites des passages». For ungdom betyr det ritualer som markerer overgangen fra den ansvarsfrie barnerollen til den ansvarsfulle voksenalderen. Så å si fra den ene dagen til den andre går ungdommen over i en klart definert rolle som medlem av voksenalderen. Identiteten blir umiddelbart knyttet til forståelige oppgaver og nyttig posisjon i samfunnet.

Det er særlig i samfunn hvor utviklingen ikke går så raskt som den har gjort i vårt vestlige samfunn i de siste tiårene, at vi kan se dette. Hos oss blir gjerne ungdomstidens uklarehet forlenget fordi det er vanskeligere å finne en slik klart definert voksenrolle så fort.

Arbeidslivet, som er en av de sikreste kildene til å definere identitet, er stengt dels på grunn av mangel på arbeidsplasser, dels fordi det kreves flere års utdanning for å få en jobb. Usikkerheten på voksenidentiteten kan bli stor, både med hensyn til hva en er i dag og hva det kan bli til i fremtiden.

Ungdom med uklare forestillinger om seg selv, blir lett bytte for andres stereotype oppfatninger av dem. Dette er fordi de gjennom utviklingen så langt har gjort erfaringer som har gitt dem lav selvfølelse og usikker identitet, eller fordi de strever med å finne en rimelig voksenrolle på grunn av samfunnsmessige forhold. En slik tillagt identitet kan bli akseptert av den unge som heller vil ha et klart – om enn stereotyp – bilde av seg selv enn et som er uklart.

Fischer og Lazerson nevner som eksempel at en ungdom med uklart selvbilde som blir plassert av andre som «asosial» kan gripe tak i denne merkelappen og bestemme seg for at «det er asosial jeg er». Dette er bedre enn ikke å vite hva en er. På lang sikt er imidlertid dette uheldig. Ungdom strever for å få bekreftet sin identitet, få reaksjoner fra andre som

signaliserer at «vi ser deg slik som du ser deg, det er overensstemmelse mellom din oppfatning av deg selv og vår oppfatning av deg». Slik bekræftelse er særlig viktig i pubertetsfasen før identiteten er blitt klar. Behovet for bekræftelse skyver da ungdommen i eksempelet til å oppføre seg slik som han mener han må for at andre også skal oppfatte ham som asosial – med de konsekvensene det har for hans eller hennes videre sjanser og utvikling.

Andre typer bekræftelse på identitet i ungdommen – og betydningen av det – ser vi i den uniformeringen som preger mange ungdomsmiljøer. Ungdommene legger vekt på å likne hverandre i klær, hårfasong, musikk og meninger. Og den som skiller seg ut fra gruppen, kan bli utsatt for hardhendt behandling. Ikke fordi ungdom er mer brutale enn andre, men fordi likheten med andre er en kilde til tilhørighet og dermed til identitet, og avviket blir dermed en trussel mot identiteten.

Ingen av Eriksons begreper er blitt så utforsket eller har fått så sterk bekræftelse gjennom systematiske studier som identitetsbegrepet. Marcias forskning (Marcia 1966) viser at forskjeller i personlige kjennetegn hos mennesker som når de forskjellige identitetsstadiene tilsvarer trekk som Erikson har beskrevet, slik som evne til nærhet, ansvar og klar selvoppfatning.

Kacergius og Adams (1980) har på sin side vist at mennesker som har løst sine utviklingskriser på en god måte, lettere utvikler nære forhold til andre mennesker.

Mot slutten av denne utviklingsfasen regner Erikson med at den unge er blitt voksen og i stand til å gå inn i forskjellige voksenroller i samfunnet; som partner i kjærlighetsforhold, som ansvarlig i arbeidslivet osv. I sin teori følger Erikson denne utviklingen videre gjennom voksenalivet frem til alderdom og død. Vi skal ikke følge Erikson lenger på veien, men se på noen andre oppfatninger av pubertet og identitet. Interesserte som vil vite om Eriksons tre siste faser, kan lese om dem i Bunkholdt 1989.

Den nye avgud

Fra en artikkel om Håkon Harket – Aftenposten – følger et kort sammendrag av alt vesentlig. Er informasjonsteknologien vår nye religion? I boken: «Intelligente idioter» holder Espen Holm oppgjør med de falske profeter. Selv har han mistet troen. Derfor polemiserer han mot overtroen.

Bokens budskap er tema for Harketets innlegg.

S.O.H.

Det katedralen var for middelalderen, boken i modernitetens nybyggeri, er PC'en for den postmoderne tid. Kort sagt: Informasjonsteknologien er den nye tids religion.

Oppgjør med overtro

Jeg henter frem denne erindringen for å komme Espen Holm i møte etter å ha lest «Intelligente idioter» (Forum), hans frittalende oppgjør med gamle trosfeller. Den religiøse billedbruken er naturligvis en drøy munnfull, det er ikke gud alt som glimrer. Når prestene og dissidente-

ne i Teknopolis insisterer på at det faktisk dreier seg om en religion, må det skyldes at de mener teknologiens innflytelse over våre liv oppleves som så allmektig at den besvares med underkastelse.

Det er kanskje derfor jeg stadig kommer til å tenke på Levi Fragell under lesningen av Holms kulturkritiske oppgjør med overtroen på informasjonsteknologien som en vei til det salige samfunn.

Og det er derfor han i en bok som byr på mye sunn fornuft og mange forstandige forbehold, igjen og igjen finner det nødvendig å fortelle oss at informasjonsteknologien ikke kan tilfredsstillende våre eksistensielle behov for mening.

De skadeligste konsekvensene av informasjonsteknologiens oppdragelse av vår sensibilitet kjenner vi ikke før homo technologicus er midt i blant oss. Det er nemlig Espen Holms påstand at mens maskiner ikke kan bli som mennesker, kan mennesker bli som maskiner.

Håkon Harket

Om Norge og fangetorturering

Av Hjalmar Markussen,
9373 Botnhamn.

I disse dager fylles medier over hele verden med reportasjer om amerikanske og engelske soldaters torturering av irakiske fanger. I USA og England skammer både folk og statsledere over det som har skjedd.

Mitt spørsmål er: Hva kunne vi fredselskende nordmenn bidratt med for å stoppe den fangetortureringen som nå skjer? Har ikke vi erfaring for hvordan riktig og human behandling av fanger skal skje i fangeleirer?

Selvsagt – hva har ikke vi?

Og hva mer? Behandlingsmetodene er utgitt i bokform.

Høsten 1946 kom forfatterinnen Marte Steinsviks bok «Frimodige ytringer» som i sin helhet var viet den behandlingen norske fanger fikk av norske nordmenn i norske fangeleirer etter at freden var kommet til Norge i 1945.

Det er til og undres over at ikke statsminister Bondevik, utenriksminister Petersen og/eller Erling Borgen & co forlenget har fått «Frimodige ytringer» oversatt til de språk verdens despoter behersker slik at de har kunnet bruke den til oppslagsverk for riktig fangebehandling.

Et avsnitt i boken er skrevet av den kjente Tromsømannen Wilhelm Martinsen. Det er datert Fjellbygd, Tromsdalen, den 14/11 1945, og heter «Glimt fra fangeleiren på «Sydspissen» sommeren 1945». Innledningsvis skriver Martinsen at han selv har opplevd og sett det meste, og at han kan uttale seg under fullt rettslig ansvar. Han har ikke vært NS-mann og han har heller ikke vært sympatier for partiet.

Jeg tar med noen få olympiske smakebiter fra Martinsens beretning fra fangeleiren i Tromsø:

Da fangene ble oppstillet den første morgenen, gav leirsjefen, fenrik Storaas, følgende beskjed: «Vi skal fortsette der tyskerne slapp, bare meget verre. Den største glede for vaktene er å få skyte dere».

Natt etter natt ble fangene vekket av torturhungrige soldater. En natt kom 4 soldater på vinduet og skrek som ville hyener: «Skyt han der djevelen i den brune skjorta». Hver eneste dag ble fangene hundset og jaget som ville dyr, ja, til og med når de skulle på privetet måtte de springe av livsens krefter. Var en gammel og ikke greide å springe så fort som ønskelig, skrek sadisten Hageli: «Spring din djevel, ellers skal jeg fa'n skjære meg trykke deg ned gjennom jorda».

Hver morgen var det torturgymnastikk. Den som ikke var kar til å utføre alt, slik det ble kommandert, fikk slag og magespark.

--- Uten det minste skinn av rett løp en vaktmann inn i en brakke og slo en eldre mann bent i ansiktet. Etterpå ble mannen kommandert ut. Her fikk han nye slag i ansiktet. Så måtte han springe rundt hele «Sydspissen» alt han var god for. Da det var gjort, måtte han tømme WC-kassene med bare hendene.

--- De ordene korporal Hagfors møtte opp med en søndagsmorgen,

vil jeg ikke unnlate å nevne. Han sa, mens sadistisk djevleskap lyste av det sure ansiktet hans: «Jeg skal nå ha kommandoen her ute en tid, og dere skal fa'n skjære meg bli kjørt loks i helvete».

Fangene ble også kommandert i de mest sadistiske stillinger og fotografert.

Med bare hender og nakne armer måtte fangene bære og rulle opp piggrådbunter. En som hadde fått hender og armer rispet og revet av piggråd, ble senere på dagen kommandert på likgraving sammen med en del andre. Der grava lå var jorda vassjuk, og da likrestene skulle tas opp stod grava halvfull av vatn. Da den sårhendte fangen ble kommandert ned for å plukke opp likrestene vegret han seg, sår som han var. Han ble da puffet ned med geværkolbene. Til knes i likvatn måtte han med såre armer plukke opp liket, som viste seg å være en tysker. Da likrestene ble ført til sykehuset og vakthavende sykesøster – som stod med maske og hansker – fikk høre om framgangs måten ved oppgravningen sa hun opprørt: «Jeg innser at dette er galt, men vi kan dessverre ikke gjøre noe».

Så langt «Frimodige ytringer», av Marte Steinsvik/Wilhelm Martinsen. Jeg skal ikke plage leserne med historier om fanger som ble torturert i likkister i ukevis og det som verre var.

Jeg sender denne artikkel også til Statsministeren, Utenriksministeren og formannen i utenrikskomiteen Torbjørn Jagland til fritt bruk når de reiser rundt i verden og belærer andre om menneskerettigheter og human fangebehandling.

Den går også til arbeiderpartihumoristen Jens Stoltenberg. Historiene er jo snacks fra Arbeiderpartiets storhetstid i Norge som han kan bruke til krydder i sine «morsomme» taler i lystige sosialdemokratiske miljøer i inn og utland.

Den nye - - -

ved å beskatte skolelærere...

Men i den bitre virkelighets verden som vi lever i, er det faktisk og positivt riktige forhold dette at vårt folks økonomiske velferd beror på de materielle erverv, som vi i norsk politikk systematisk fortrenger til fordel for de utgiftsmedførende immaterielle. Det er nødvendig å gjøre oppmerksom på denne politiske og økonomiske synkverving fordi alle våre offentlige funksjonærer og tillitsmenn (som også beskattes som samfunnsmessige inntektsfaktorer) tier og samtykker.

Fordi de partipolitiske statsmenn også organiserer seg og sin finanslek i internasjonal tumbleplass, håper de visstnok å kunne holde spillet gående, man henviser til «internasjonale hensyn». Derved lykkes det til en viss grad å avvæpne, respektivt maktstjele, all kritikk og all sunn dømmekraft, inntil den alminnelige mening til slutt aksepterer den lære at krisens problemer er uløselige. Men da intet folk i lengden – selv ikke med internasjonal bistand kan gjøre ÷ til +, eller utgift til inntekt, så sørger utviklingen selv for at illusjonene brister og dagdrømmeriet oppklares.

Sannheten om Posten Norge A/S

"Utvidet tilbud fra Posten", skriver informasjonssjef Merete Bergeland Jebsen i Posten Norge A/S i Natio-nen den 17. juni d.å.

Som bruker veit jeg at dette tilbudet ikke eksisterer i praksis. Jeg får min post inkludert min dagsavis fra Vestland / Bergen langt utpå dagen og ofte etter kl. 1600, (etter avtale med Posten Norge A/S skal posten være levert i min postkasse senest kl. 1600).

Noen dager blir posten ikke levert før dagen etter, dvs. meget sterkt forsinket inkludert gårsgangens gamle avis. Og dette fortsetter og fortsetter til tross for både muntlige og skriftlige klager fra undertegnede over lang

tid, ja, flere år. Men erstatning for dårlig – eller ikke utført arbeid – ja, det gir ikke Posten Norge A/S. Posten Norge A/S er kun interessert i en ting, – nemlig kundenes penger! NB! Når man beholder penger for ikke utført arbeid, ja, da er det svin-del.

Posten Norge A/S har gjennom lengre tid rasert mange postkontorer som har blitt erstattet med bl.a. frimerkesalg "med nogo attåt" hos kolonialhandlere som har liten eller ingen kunnskap om post. Ledelsens fallskjerm blir her tydelig prioritert framfor lønn til stabilt og erfarent postpersonale.

Og når Merete Bergeland Jebsen

uttrykker at de ansatte i Posten Norge A/S har sluttet opp om nedbemanningen i Posten og viser til medarbeidertilfredsheten, vil jeg vise til Dagens Næringsliv den 24. juni i fjor, jeg siterer: "Posten får smekk av Arbeidstilsynet. Postbudene har så stor arbeidsmengde at jobben ikke kan utføres uten daglig bruk av overtid." Konklusjon: Posten Norge A/S bryr seg ikke om oss kunder, bare våre penger.

Det gamle Postverket gav kundene service! Posten Norge A/S gir "service" gjennom selvskrut, lov- og avtalebrudd i høy prisklasse og det uten erstatning.

Thore Lie, Oslo.

Arbeidsmiljøkriminalitet i Norge

Av Erik Strand

I artikkelen "USA og Ap. - premisleverandørene for dypdykking til 400 meters vandyp?" dokumenterer organisasjonen Nordsjødykker Alliansen grotesk arbeidsmiljøkriminalitet i Norge. Artikkelen kan leses på menneskerettsorganisasjonen FAMPOs hjemmeside www.uproot-media.org/f.html.

Efter vedtak i Stortinget 13. juni 2000 oppnevnte regjeringen 02.03.01 en uavhengig granskingskommisjon for å undersøke alle forhold i tilknytning til dykkingen i forbindelse med oljevirksomheten i Nordsjøen i pionertiden. En enstemmig granskingskommisjon med lagdommer Petter A. Lossius i spissen konkluderte med at staten har et rettslig erstatningsansvar.

Arbeids- og Administrasjonsdepartementet underslo så dokumentasjon som påviser statens ansvar; stortingsmelding nr. 47 blir et prosedyreinnlegg til fordel for staten. - Det kan ikke konstateres et ansvar fordi staten ikke har sterk nok tilknytning til virksomheten. Også Kommunalkomiteén skriver i sin

innstilling at staten ikke har "nær nok tilknytning til dykkevirksomheten" til å kunne holdes ansvarlig. Dette er usaklig ansvarsfraskrivelse. Staten er grunneier, lovgiver, forskriftsansvarlig, har tilsynsansvar og er utbygger, først selv, så gjennom sine selskaper. Staten var også deleier i Norsk Undervannsinstitutt fra 1976 - 1985, en institusjon som brøt Helsinkideklarasjonen og drev med uetiske menneskeforsøk.

NSDA siterer et amerikansk nasjonalt sikkerhetsdirektiv forfattet av president Reagan i 1982. Det gikk ut på at landets vestlige allierte skulle begrense gassimporten fra Sovjet mest mulig. Mot denne bakgrunnen ble en sterkt forsert utbygging av TROLL-feltet viktig. Det hele stod på en umulig forutsetning, dykking til 400 meter på norsk sokkel. Staten hadde etablert viden om at man ikke kunne dykke forsvarlig til store dyp; allikevel delte man ut oljeblokker på dyp dypere enn 300 meter - dyp hvor staten visste at dykkere ville bli alvorlig skadet ved utbygging.

I 1986 godkjente Oljedirektoratet 400 meter som grense for dypdykk, mot Statens Arbeidstilsyns advarsler. Først etter at man i 2002 gjen-

nom et nytt mislykket forsøksdykk til 250 meter påførte seks av åtte dykkere nevrologiske forandringer i hjernen, ble 180 meter satt som maksimumsgrense for forsvarlig dykkedybde.

Interessant er det å se at NSDA ikke bare dokumenterer at dykkerredskapen fra 1968 til 2003 på norsk sokkel var urealistisk og lovstridig, men også omtaler Arbeiderpartiets hemmelige oljenettverk og kommenterer hvilke AP-politikere som var toneangivende i utformingen av norsk oljepolitikk: Jens Chr. Hauge, Håkon Lie, Tor Aspengren og Finn Lied. NSDA leverer sterk kost på mer enn en måte! Det er interessant å registrere hvorledes personer som uavhengig av hverandre begynner å grave i samfunnsforhold som ikke tåler dagens lys, kommer frem til de samme personkonstellasjoner. To av de overnevnte - Hauge og Lie - er også sentrale i tidligere statssekretær Oddmund Hammerstads bok "Oppgjør med maktpill og overgrep i de hemmelige tjenestene.

Kjerubar, kva er no det?

Av Ivar Løne

Før i tidi hadde eg inga meining om kva Kjerubar var eller stod for. No synest eg sjå det – faktisk meiningsfullt òg, så høyr:

Bibelen sitt biletspråk omtalar Kjerubar, det var englar som med logande sverd skulle vakta inngangen til Edens hage. Livsens tre kunne det fritt «etast» av, men «kunnskapens tre» førde til lidelse og død. Adam og Eva gjekk for langt i sin hunger. Det var og er ikkje risikofritt å tileigna seg for mykje kunnskap og anna me trår etter.

I overført betydning – symbolsk, skal Paradishagen liggja i aust. Ved soloppgang, der håpet og visjonane ligg – «ljuset» sin stad. Nord skal stå for heilagdom, syd for kjærleik, og vest for mørkret, solnedgang, slik me ser det på himmelen. For å halda orden, må det hjå menneski, som over alt, vera ei universal lov til å halda og lyda, symbolisert i korset.

«Elsk din neste» var og er nok det store bod i Edens hage.

Denne verda si havesykje, serleg etter kunnskap, har ført til misunning, hat, makt og vanmakt til å styra det erobra. Her må det vera at Kjerubane er sette som vaktarar og slær tilbake. Livsens tre, livet står elles til bruk.

Før Kjerubane slær retteleg til, kjem det varslar. Me ser forvirring og vanskar, t.d. i vår opplæring ved å «eta» av «kunnskapens tre». Etter skulegonga står menneski der under store gjeldsbyrder og må vera kalde robotar under systemi for å tena peng.

På så mange måtar er det teke ut meir enn det går an å styra. Dette på trass av at me har tusenårige velutprøvde tradisjonar å byggja på, og å retta oss etter kva som fører fram.

Og alt på «ville vegar» startar i det åndelege.

Å ha respekt og age for det heile, medteke det i «nord» og «syd» – ljøs og varme, held på å forsvinna.

Kanskje Skjerselden ligg nær opp til Kjerubane. Vert ein slags herdingsprosess, der det svakaste og lett brennbare går opp i røyk. Etter å ha vore gjennom «varme» og kanskje «kulde» att, kjem den kvaliteten som trengst?

Vonde utslag etter å vera for tidleg ute, kan også vera frå Kjerubane. Same for seint. Også når det ikkje er noko å styra med, eller aller mest og verst: om me har visdom og intuisjon og ikkje brukar den. Då kjem me i skuld.

Skuld som vert lagd på feil person, slær tilbake, men svir der han rårar.

At Kjerubane skulle vakta Hagen med Livsens tre i, så me i fridom og ansvar skulle leva saman, er sikkert.

Ny Tid juni 2004:

Grunnloven og EU

Norge kan ikke meldes inn i EU etter Grunnlovens paragraf 93

Av Anders Horn

Det slår en av Norges fremste eksperter i statsrett og EU-rett, Hans Petter Graver, fast overfor Aftenposten. Graver peker på at paragraf 93 åpner for avgivelse av suverenitet til et overnasjonalt organ på «et slikt begrenset Omraade». Problemet er bare at EU-samarbeidet ikke lenger kan oppfattes som saklig begrenset.

Hans Petter Gravers synspunkt får i praksis støtte av vitenskapsprofessor Trond Nordby, jusprofessor Jan F. Bernt og jusprofessor Eivind Smith. De tre professorene som Aftenposten har intervjuet kommenterer ikke eksplisitt Gravers syn på paragraf 93, men understreker at en innmelding i EU vil måtte bety at flere sentrale paragrafer i Grunnlo-

ven endres. Nordby mener Grunnloven vil bli en farse hvis den ikke forteller sannheten om hvordan Norge styres, mens Eivind Smith på sin side mener at man ikke *må*, men *bør* endre Grunnloven ved en EU-innmelding. For, som han sier, «man kan ha en sovende grunnlov hvis man ønsker det. Men jeg synes det er langt mer ryddig og ærlig å ha en Grunnlov som ikke legger et slør over virkeligheten».

Blant paragrafene det kan være aktuelt å endre, er §1 om Norges uavhengighet og udelelighet, §3 om at den utøvende makt ligger hos Kongen, §26 om Kongens rett til å sammenkalle tropper og starte krig, §49 om at folket utøver den lovgivende makt gjennom Stortinget, §75a om at det tilkommer Stortinget å gi og oppheve lover, og å utskrive skatter, §75c om at Stortinget å føre

oppsyn med statens pengevesen, §75d om Stortingets budsjettansvar, §75g om Stortingets rett til å inngå forbund og traktater og §88 om at Høyesterett dømmer i siste instans.

Synspunktene fra de statsrettslærde reiser flere interessante problemstillinger. For det første må man kunne spørre *hvor langt* et ja i en folkeavstemning om EU kan binde Stortingets representanter – gitt at man i det hele tatt mener at en rådgivende folkeavstemning er bindende. For én ting er å forvente at nei-folk stemmer ja til EU-medlemskap i Stortinget, når folket har sagt ja. En annen ting er å mene at de samme representanter *er bundet* til å stemme for omfattende grunnlovsendringer.

Hvis så er tilfelle bør ja-sidens representanter svare på om de mener at Grunnlovens vern av privat eiendomsrett eller yringsfriheten bør

kunne avskaffes ved simpelt flertall i en folkeavstemning – og at samtlige av Stortingets representanter vil være demokratisk bundet til å stemme for avskaffelsen.

Utspillet fra de rettslærde illustrerer at en innmelding i EU ikke er en avgjørelse på linje med Stortingets løpende lovgivning og budsjettvedtak, men en endring av *spillereglene* for det norske demokratiet. Og det er i slike situasjoner at også mindretallet har et vern, og at det *påligger* Stortingets representanter å ivareta mindretallets interesser avhengig av hva representantene ellers mener om EU.

Det bør altså ikke herske tvil om at de stortingsrepresentantene som ønsker å bruke sin stemme til å stemme mot norsk medlemskap – uansett utfallet av folkeavstemning – ikke bare har sitt på det tørre. De har også viktige, demokratiske argumenter på sin side.

Men det er ikke dermed sagt at disse representantene *bør* stemme nei når saken eventuelt kommer opp i Stortinget. Gitt at det norske folk er godt informert om hvilke endringer, også de konstitusjonelle, som følger med et EU-medlemskap, skal nei-representantene ha gode argumenter

for å avvise folkets råd.

Å ivareta mindretallets rettigheter – en øvelse ja-siden forlenget har gitt blaffen i – handler ikke primært om å ivareta mindretallet i en folkeavstemning. Mindretallets rettigheter, i demokratisk forstand, handler om å hindre at enkeltgrupper blir uforholdsmessig skadelidende av en beslutning.

Nei-representanter som avviser et ja i en folkeavstemning kan derfor ikke bare argumentere med at nesten 50 prosent stemte imot. Bare dersom det kan påvises at et EU-medlemskap har betydelige større ulemper for bestemte grupper – etter yrke, kjønn, etnisk opprinnelse, bosted eller annet – enn flertallet har fordel av det, har nei-representantene et godt kort på hånden.

Men de har *også* et godt kort på hånden dersom en regjering som søker om medlemskap i EU holder tilbake informasjon om de konstitusjonelle konsekvensene for velgerne. Derfor påligger det ja-siden i første omgang å sørge for at dette utredes før folket bes om råd. Og kanskje skulle vi ta hver enkelt grunnlovsendring opp til folkeavstemning, før EU-saken ble avgjort?

Anders Horn

Ukevisa Ny Tid nr 18, 15. mai 2004:

Med argusøyne på Kina

Hvis boblen brister i Kina, hva da?

Grete Gaulin

Jamen går det raskt i svingene i den globaliserte økonomien. For bare et halvt år siden bidro hysterisk lave lønninger i Kina til så billig eksport at den vestlige verden fryktet minusvekst i prisene; altså deflasjon.

Når 1,3 milliarder mennesker jobber på høygir for å produsere flest mulig billige varer; ja, da er det ikke lett for andre å ta opp konkurransen. Men frykten for deflasjon viste seg å være ubegrunnet. Isteden gjorde kineserne sitt til å skape stabilitet og lav inflasjon over hele fjøla. Det skapte fornøyde kunder overalt, selv om høykostlandene i den industrialiserte (!) delen av verden gjorde sitt aller beste for å stenge kinesiske tekstiler og ditto stål ute fra akkurat sine markeder.

Men så, plutselig, fra den ene dagen til den andre, skjedde det noe. Idag er avisene fulle av spådommer om at den kinesiske bobla er i ferd med å sprekke. Det vil i så fall være «the mother of all burst bubbles», slik The New York Times formulerer det. En boble i verdens største – målt i mennesker – økonomi; hvordan vil den ramme globalt?

Samme forholdstall kan legges til på den sørkoreanske eksporten. To tredeler av eksportveksten i Taiwan kan føres tilbake til fastlandet. Hvis kineserne slutter å kjøpe, vil det ramme alle disse økonomiene.

Likevel tror ikke ekspertene man

vil se den samme akutte krisa nå som man gjorde i 1997. Den kinesiske økonomien er altfor stor for plutselige og uventede sjokk, investeringene er mindre spekulative og mer langsiktige, og landet har godt med valutaeserver og lite av kjappe dollar-lån. Det er slikt økonomer ser på, og en institusjon som pengefondet tror sjansen for myk landing overgår alternativet.

Likevel er det Kina som spøker i kulissene og demper gleden over oppgangen i USA. Der går det nemlig så det griner akkurat nå, og det er ventet at sentralbanksjef Alan Greenspan vil heve renta enten på et møte i juni, eller seinest i august.

Den lave renta kombinert med massive skatteuttak, høye boligpriser og ditto etterspørsel, samt offentlig (militært) forbruk har fått den amerikanske økonomien i gang igjen. Det alle ventet på, nemlig en vekst i jobbskapningen, kom i februar, mars og april – med henholdsvis 83.000, 337.000 og 288.000 nye jobber.

Det gjorde slutt på den jobbløse veksten, og Alan Greenspan må sette opp renta for at det hele ikke skal komme ut av kontroll.

Hissig import

Kina er ikke hva man tror. Det er sant at kineserne pøser ut varer i form av billig eksport, men det er også sant at landet har et voksende handelsunderskudd med resten av verden. Det betyr at de importerer mer enn de eksporterer.

Økonomer har beregnet Kinas handelsunderskudd til 90 milliarder dollar. Appetitten på varer og kapital er enorm, og direkte utenlandske investeringer utgjorde 50 milliarder dollar i fjor. Så sultne er den voksende kinesiske middelklassen på å skaffe seg varer og ting og tang at det har blitt knapphet på alt. Det driver

opp priser og lønninger på hjemmebane. Og etter hvert vil det også skru opp prisene på eksportsiden.

Det betyr at Kina på sikt vil eksportere inflasjon, spår ekspertene. Og når Kina øker prisene, vil det bli lettere for andre lavkostland å følge etter.

At andre land må betale mer for varer og tjenester, er knapt kinesernes problem. Deres problem er at alt dette skyldes en intern økonomi i ulage. Og det som bekymrer Beijing er dette:

Omlag halvparten av alle banklån i Kina er gitt til kunder, først og fremst de gamle statsbedriftene, som ikke kan betale tilbake pengene. Måten å få ned prosenten av dårlige lån på, er å låne ut mer penger til nye kunder som heller ikke kan betale. Tidsspennet det tar fra lånet er gitt til det havner i skuffen «dårlige lån» gjør at bankenes helse ser bedre ut enn den er. Men før eller seinere vil det hele bryte sammen.

Økonomien vokser med rasende 9,7 prosent i året. Det har den i og for seg gjort gjennom flere år, men uten at dette har ført til nevneverdig inflasjon – grunnet stor konkurranse og masse egne ressurser. Nå er de lokale ressursene uttømt, og Kina må importere i stor skala. Den sultne økonomien går rett og slett for fort i svingene, inflasjonen stiger opp mot femti prosent på enkelte varer, med ris og stål i spissen, og det hele er i ferd med å overopphetes.

Noe må med andre ord gjøres, og myndighetene ser faren i hvitøyet. Økonomien må bremses uten å kvelles, og resultatet bør helst bli en myk, og ikke en hard landing.

Det første tiltaket er å stramme inn på pengemengden og redusere bankenes utlån. Renta vil antakelig bli satt opp, og bankene vil bli pålagt å øke pengereservene.

Det gjøres med kinesisk tilsnitt.

De som ikke føyer seg vil bli arrestert. En banksjef som nylig ga etter og godkjente finansieringen av et «spekulativt prosjekt» sitter allerede bak lås og slå. Problemet for sentralmakten er at det vil bli svært vanskelig å reversere det desentraliserte forbruket Kina la opp til da døren ble satt på vid gap for alle slags økonomiske festligheter. Pisk må sannsynligvis brukes der andre ville brukt gulrot.

Beijing har et annet problem også. Veksten må være på minst syv prosent i året for at økonomien skal kunne absorbere den i økende grad urbaniserte arbeidskraften. Arbeidsløshet i Kina er ikke bare et sosialt og økonomisk problem, men et politisk. Uten at kommunismen produserer pølser, vil kommunismen bryte sammen!

Det er altså en balansegang, og nervene står i høyspenn nå når beslutningen er tatt. Oppbremsingen må gå akkurat så langt, men ikke lenger. Det hele følges med argusøyne, ikke bare i Beijing, men i hele verden. Å ha Kina som deltaker i den globale økonomien, betyr at alle blir rammet hvis det kræsjer i Asias største marked.

I samme båt

Veksten i den globale økonomien er ikke lenger bare avhengig av USA, men også av Kina, skriver The Herald Tribune. Og det avisa tenker på, er den store kinesiske importen.

Kina kjøper varene sine fra andre land i regionen. Handelsoverskuddet med USA er riktignok i forholdet åtte til en, men handelsunderskuddet med naboene er formidabelt.

En tredel av veksten i den japanske eksporten skyldes kinesisk etterspørsel. Han er derfor i samme dilemma som sine kinesiske motparter: renta må litt opp, men ikke så

mye at det kveler den spede framgangen.

Veksten i de tre første månedene i år var på 4,2 prosent, men fordi dette var mindre enn ventet, var det såkalte «markedet» ikke fornøyd. Samtidig er inflasjonen høyere enn ventet, med 0,5 prosent bare i mars. Frykten for deflasjon er derfor over, og i stedet er det trusselbildet om stagflasjon som begynner å komme.

De er nå aldri fornøyd, heller, økonomene.

Oljepriser truer veksten

Det viktigste for Alan Greenspan er at renta ikke må settes opp så mye at det rammer det private forbruket, fordi det er amerikanernes kjøpelyst som holder økonomien oppe. Da alt annet ramlet sammen for noen år siden – trukket ned av krakket i it-sektoren – var det forbrukerne som dro USA etter håret opp av gjørma.

Men den store, amerikanske økonomien fungerer ikke i et vakuum, og aktørene på børsen ser mer på fremtiden enn de ser på fortiden og nåtiden. Derfor faller aksjeprisene akkurat nå, styrt av frykten for tre forhold; høyere renter i USA, skyhøye oljepriser og et ragnarokk i Midtøsten.

Høye oljepriser er inflasjonsdrivende overalt, og forleden dag snek de seg over 40 dollar fatet. Det rammer nettopp gryende økonomier som Kinas, og dessuten verden som helhet fordi alle varer nå fraktes tre ganger rundt kloden før de når sitt bestemmelsessted – på skip som fyres opp med olje.

Høye oljepriser har ikke samme katastrofale potensiale som de hadde i 1973, men når verden fortsatt balanserer hårfint mellom vekst og fall er selv makrellskyene en trussel i horisonten.

Mai 2004 – Le Monde diplomatique:

Den truende samfunnslønnen

Norge, med sin rikdom og erfaring som velferdsstat, er blant de få land som kan innføre samfunnslønn

Truls Lie

Forakten. Overfor de som ikke arbeider, men driver lediggang. Parasittene. De andre. Som ikke har vanlig jobb. De med arbeidsledighetstrygd. De som utnytter systemet. Dyrker hobbyen. Det sosiale. Fritiden. Uproduktive er de. De er klienter. Sosiale tilfeller. Folk som faller utenfor. Utenfor lønnsarbeidet. Utenfor normal arbeidsdag. Irriterende utenfor. Lukket ute. Utelukkede.

Hva betyr det egentlig å være lønnsarbeider i dag? Det vanlige lønnsarbeidet er under forandring.

Et par generasjoner er nå fostret opp og utdannet i kommunikasjonssamfunnet. Mens Henry Fords bilfabrikker var kjennetegnet på samlebåndproduksjon, standardiserte arbeidsrutiner, homogene forbruksmønstre og byråkratiske fagforeninger, kom «postfordismen» med fleksible små produksjonsenheter, kunnskapsbasert teknologi, differensiert arbeidskraft og

spesialiserte produkter.

Arbeidet har derfor blitt stadig mer *immaterielt*. Flere arbeider nå med informasjon og kommunikasjon – og «produserer» således samfunnet ved å danne ny subjektivitet, identitet, verdier, handlings- og forbruksmønstre. Det immaterielle arbeidet vever sammen kroppsarbeid og kommunikasjon, arbeid og fritid, økonomi og kultur. Det immaterielle arbeidet arbeider med språket selv, og gjennom behandling av symboler, og bygging av relasjoner.

Med kommunikasjonssamfunnet nærmer vi oss hva Karl Marx en gang kalte det «generelle intellekt». Mens industrien tidligere blandet «kjøtt og metall» – slik Chaplin viser oss i filmen *Modern Times* – er mennesket som tannhjul i maskineriet i dag mer metaforisk forstått. «Kyborger» som konstant kommuniserer med sine mobiler, internett og medier. Det nye kollektive kunnskapsarbeidet er også et resultat av fremvoksende urbanitet (se også Simon Nicholas sine bilder i denne avisen). Det immaterielle arbeidet

pågår hele døgnet, er gjennomstrømmende, og allestedsnærværende i lokale og globale nettverk.

I dag er det derfor for snevert å måle et lands produksjon og vekst ut fra det tradisjonelt produktive og «målbare» lønnsarbeidet. Dette er bare en del av samfunnsproduksjonen.

Samfunnsøkonomien har tradisjonelt vært avhengig av at det oppdras, opplæres og drives omsorg uten lønn. En stor del av det nye immaterielle arbeidet er også ulønnet: Kunst og kultur, refleksjon og debatt, idealisme og politisk engasjement. De arbeidsledige og utelukkede bidrar faktisk også til «samfunnsproduksjonen». Det gjør også gruppen av stadig flere arbeidsledige akademikere. Ikke alle slike kommunikative nettverk kan måles i tradisjonell «produktiv» forstand.

Derfor er det interessant å merke seg lønnsarbeidets historisk sett sentrale rolle. Når det gjaldt de fattige – de utelukkede – tenkte Marx på dem verken som produktive eller uproduktive. De sto utenfor produksjonen på samme måte som primitive står utenfor sivilisasjonen. Og arbeiderklassens organisasjoner opplevde i likhet med kapitalistene de fattige eller «uproduktive» som farlige – ikke bare som parasitter, tyver, narkomane og prostituerte, men også som politisk ustabile.

De som ikke lar seg innordne er truende for systemene. Derfor organiserer stat og kapital en rekke «tilfangtakelsesapparater» for å holde styr på de uproduktive: Slik uteliggere, pengeløse og kvinner undertrykkes av eiendomsforholdene, slik velferdssamfunnet skaper klienter eller slik lønnsarbeidsløse mennesker fratras verdi.

Når det er for snevert å definere lønnsarbeidet som hele dreiepunktet for dagens samfunnsproduksjon, er tiden moden for å innføre samfunnslønn til de andre (eksempelvis 100.000 kroner). Arbeidslønnen har lenge vært en sinnrik innretning for å organisere samfunnet gjennom økonomisk praksis og institusjonaliserende atferd. Særlig når pengene

«predikeres» av stat, næringsliv og media som livets målestokk og målsetting. Dessuten organiserer staten befolkningen i dag gjennom skatter, bøter og avgifter – gammel disiplin er erstattet av pengepungens indirekte kontroll. Det er eksempelvis vanskelig i dag å tenke seg streikende arbeidere i norske teknologi- og våpenfabrikker som ikke streiker for høyere arbeidslønninger, men markerer politisk avsky overfor Israels statsterrorisme.

I det minste undergraves den kapital/statlige ideologiske pengekontrollen med postfordismens immaterielle arbeid og de utelukkede langsomt økende innflytelse. Det vokser frem en subversiv motmakt – et proletariat som ikke lenger bare utgjøres av lønnsarbeideren. Det begynner den marxistiske venstresiden å forstå. Det nye *proletariatet* består også av en mangfoldig mengde mennesker og små selvstendige virksomheter som verken stempler inn eller «kobler av» fra arbeidet. Det «generelle intellekt» er en produksjon av intellektuelt og immaterielt overskudd som utover å være ettertraktet i kommunikasjonssamfunnet, også utgjør en truende bevisstgjøring for eksisterende maktforhold. I det nye proletariatet dannes nettverk av idealister, ungdom, husmødre, studenter, pensjonister, intellektuelle og lisvnyttende anarkister som beveger seg på siden av det tradisjonelle målbare lønnsarbeidet. Det nye proletariatet, er ikke bare «barneavlere» i ordets opprinnelige betydning: Å avle barn samt arbeide for livets opphold.

Samfunnsøkonomien er faktisk helt avhengig av de mange «ulønne» kreativitet og omsorg for å opprettholde veksten. Det er også en grunn til å betale samfunnslønn – til de som ikke direkte regnes under årets brutto nasjonalprodukt. Skaperkraft og eksistensiell glede kommer ikke alene av en nyliberalisme som driver på med nye varianter av samme varer.

Norges olje- og overskuddsøkonomi kan finansiere samfunnslønn – basert på ideen om at naturressurser-

ne skal tilfalle befolkningen.

Franske Georges Batmille nevner nettopp naturen som det ødslende og sprudlende, selve naturens avsidighet. Det «erotiske» ligger i spillet mellom forbudene i den strenge arbeidslogikken og våre dyriske lengsler mot overskridelse. Så hva passer bedre enn at nettopp naturen kan muliggjøre samfunnslønnen?

På tide med å vise tillit og gi den enkelte ansvar med samfunnslønn. Med et økonomisk eksistensminimum kunne sivilsamfunnet og den enkelte selv klare å fylle dagen med mening, samarbeide om samfunnets utvikling og bedre sine eksistensforhold uten hele tiden å måtte bekymre seg for lønnsinntekten.

Ordnningen med samfunnslønn må anta at mottakerne indirekte bidrar til samfunnet på en eller annen måte. Ja, er det ikke på tide at ulønnede arbeidere slutter å stå der med tiggerhånden til stipendkomiteer, statsinstitusjoner, familiefar eller næringslivets sponsorer? I stedet kan de få en økonomisk mulighet til å være irrasjonelle, uttrykksfulle, omsorgsfulle eller svært menneskelige «outsidere».

Nobelprisvinnere i økonomi har foreslått samfunnslønn. Samfunnsøkonomisk vil nok ikke ordningen netto tappe statskassen for så enormt mye mer. Man ville da fjerne et overhengende byråkratiske apparat. Dessuten ville et eksistensminimum ikke friste alle.

Selv om motforestillingene er mange, er det verdt å diskutere muligheten. Norge, med sin rikdom og erfaring som velferdsstat, er blant de få land som kan innføre samfunnslønn. Norge kunne være foregangsland for en variant av samfunnslønn – der arbeid også betyr samarbeid.

Skal den enkle og utelukkende nyliberalismen gjenstå som fremtidens eneste livsform – om det så er i Norge eller Kina? Ved siden av den profittrevne konkurransen må det i vår levetid også kunne finnes andre rom. Vil fremtiden tilgi oss om vi ikke tar ansvar for å danne slike alternativer, når vi har muligheten?

Blåser i Bommen

Ja, det er hva Farmandstredet sier de gjør. Problemet er at det de sier om omsetningsøkning, har de ikke dokumentert. Vi vil gjerne få se omsetningsresultatene. Eller er det slik at husleien har gått opp med 8%, slik at Farmandstredet tjener mer, på bekostning av en svak omsetning? Ronny Strømnes sier at han ikke vil spekulere på om veksten ville vært høyere uten bomring. "Nei, det er vanskelig å si", sier han. Det tror jeg han er ganske alene om.

Hvilke andre butikker har økt omsetningen, med 8%?

Jeg har snakket med flere og de har ingen omsetningsøkning fra i fjor. Flere har stor nedgang i sin omsetning, og sliter tungt. Omsetningen i 2003 hadde en betydelig nedgang, og er derfor et dårlig sammenligningsår. Det er sannsynligvis rentenivået, som er med på en eventuell økning.

Bomringen er uten tvil en vesentlig faktor til kommende konkurser. Men ifølge sekretæren i Tønsberg Handelsstands Forening er ikke det så farlig: "Det er sunt med litt utskiftning".

Farmandstredet må forstå at de kan ikke øke omsetningen uten at kundene deres blir fornøyde.

Jeg tviler på at det er mange, som er fornøyde med bomringer og der til høye parkeringsavgifter.

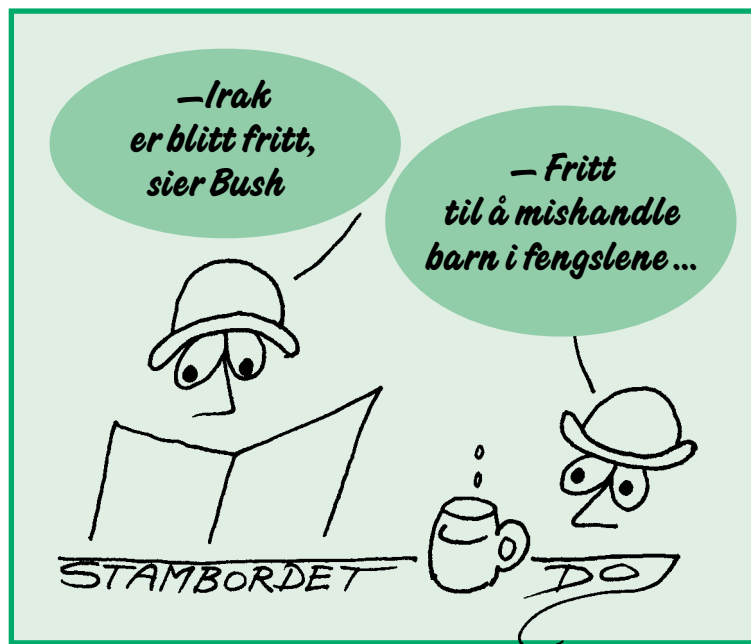
Sjøsidene i Horten har bare en økning på 7%, og de fleste fra Horten, som før bomringen handlet i Tønsberg, sier nå at de en sjelden gang reiser inn til Tønsberg. De fleste jeg snakker med sier de handler hjemme, enten det er i Horten, på Revetal, i Åsgårdstrand, i Nøtterøy og Tjøme, på Stokke eller på veien mot Vallø.

Få avvirket bomringen omgående, ikke kast flere gode penger etter alle disse dårlige.

Våk opp, kjære borgere, still krav til et bedre demokrati!

Åsgårdstrand, den 30. juni 2004.
Erik W. Falck

På vegne av et riktig demokrati!

Samfunnsliv

Redaksjon og ekspedisjon
6150 ØRSTA

Abonnement i hele Norden
Kr. 500,- pr år
kr. 250,- pr halvår

Annonsepris kr. 4,- pr mm
1. side kr. 4,50 pr mm

Abonnement kan tegnes
ved poststedene eller
direkte i ekspedisjonen

Sats og trykk:
Møre-Nytt, Ørsta